

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

Historie Národní školy v Lišově v letech 1900–1950

Autor práce: Simona Kulhánková

Vedoucí práce: Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D

Studijní program: Pedagogika volného času, prezenční

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 25.03.2021

.....
Simona Kulhánková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Prof. ThLic. PaedDr. Martinovi Weisovi, Th.D, za projevenou trpělivost, za cenné rady, připomínky a metodické vedení mé bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	7
2	Historie města Lišov	8
3	Historie školy od počátku do roku 1900	9
4	Historie školy 1900–1914	12
	4.1 Charakteristika období	12
	4.2 Školní budova	12
	4.3 Zahájení školního roku	13
	4.4 Počet dětí ve škole	13
	4.5 Školní slavnosti, církevní slavnosti a bohoslužby	13
	4.6 Ze života školy	14
	4.7 Zdravotní stav žáků	14
	4.8 Dary škole a vybavení školy	14
	4.9 Konec školního roku	14
5	Historie školy 1914–1918	16
	5.1 Charakteristika období	16
	5.2 Zahájení a ukončení školního roku	17
	5.3 Počet dětí ve škole	17
	5.4 Školní slavnosti a bohoslužby	17
	5.5 Školní vybavení a pomůcky	18
	5.6 Škola a události kolem války	18
6	Historie školy 1918–1938	19
	6.1 Charakteristika období	19
	6.2 Počet dětí ve škole	20

6.3	Zahájení a ukončení školního roku	20
6.4	Školní slavnosti a bohoslužby.....	20
6.5	Zdravotní stav žáků	21
6.6	Ze života školy	21
7	Historie školy 1939–1945	24
7.1	Charakteristika období.....	24
7.2	Zahájení a ukončení školního roku	25
7.3	Počet žáků	25
7.4	Školní slavnosti.....	25
7.5	Zdravotní stav žáků	26
7.6	Péče o chudé.....	26
7.7	Knihovna.....	26
7.8	Vliv války na školství	26
7.9	Učitelé školy	28
7.10	Ze života školy	28
8	Škola v Lišově v letech 1945-1950	30
8.1	Charakteristika období.....	30
8.2	Počet žáků ve škole.....	31
8.3	Začátek a konec školního roku	31
8.4	Školní slavnosti.....	32
8.5	Ze života školy	33
8.6	Péče o chudé a postižené válkou	34
9	Závěr.....	35
	Seznam použitých zdrojů	36
	Abstrakt.....	38

Abstract	39
Seznam příloh	40
Přílohy	41

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se hodlám zaměřit a historii školy v Lišově. Toto téma budu sledovat v letech 1900 až 1950. Téma jsem si zvolila na základě jeho souvislosti s mým studijním oborem, kterým je pedagogika volného času. Téma historie školy Lišov mi bylo přiděleno po dohodě s vedoucím práce. Před přidělením tématu této bakalářské práce byla ověřena skutečnost, že dosud žádný autor se ve své kvalifikační práci nevěnoval tématu historie školy v Lišově, některé kvalifikační práce se ovšem tohoto tématu dotýkají velmi okrajově. Časový úsek let 1900 až 1950 byl vybrán proto, že v tomto období dochází k největším společenským změnám a dá se tak na chodu školy dokumentovat, jak tyto proměny ovlivnily vliv na školství. Má práce bude strukturována po jednotlivých obdobích, kdy docházelo ke změnám společenského uspořádání.

Cílem práce je podat ucelený pohled na historii školy v městě Lišov. Budu se snažit historický obraz konkrétního místa zasadit do tématu širších dějinných souvislostí, jež tento obraz formoval. Zároveň se budu též snažit o zachycení změn, kterými škola prošla v daném časovém období. Změn si budu všimnout zejména kolem válečného období, ale i v období padesátých let dvacátého století, kdy došlo v Československu k nástupu moci komunistické strany.

Stěžejními zdroji pro mé vlastní zpracování práce budou školní kroniky. Školní kronika měla a má předpisy, co má obsahovat a na tomto základě použiji tuto strukturu i pro svoji práci. Struktura práce bude rozdělena do kapitol. Každá kapitola bude rozdělena ještě na další podkapitoly. Nejdříve se budu věnovat krátké historii města Lišov. Dále se budu věnovat kapitole o historii školy do počátku roku 1900. Další kapitoly budou rozděleny podle jednotlivých časových období. Každé období je specifické něčím jiným. Další kapitoly tedy budou rozděleny následovně, historie školy v letech 1900/1914, historie školy v letech 1914–1918, historie školy v následujícím období 1918–1939, historie školy v letech 1939–1945 a následně historie školy 1945/1950. Jak jsem již zmínila, školní kroniky mají danou strukturu, podle níž byly zpracovány, a i v mých kapitolách se budou vyskytovat stejné či velmi podobné podkapitoly, kterými budou např. charakteristika období, počet žáků ve škole, školní slavnosti a také uvedu důležité události v konkrétním časovém sledu. Každá kapitola bude začínat charakteristikou období, kterou se budu snažit rozepsat na jednu stranu. Zde budu čerpat informace zejména z knižní publikace České dějiny v kostce, jejímž autorem je Radek Dietsler a Jana Jůzová.

V práci bude uvedeno, jak se proměňovala oblast pedagogiky v souvislosti s historickými událostmi ve školství, a to ve škole v Lišově. Ke zpracování mé práce budu zejména používat školní kroniky, které jsou běžně dostupné na webových stránkách www.digiarchiv.cz. Dalším zdrojem, který použiji, bude odborná literatura a dobový tisk. Z toho vyplývá, že využiji běžnou metodu historické práce, a to metodu přímou a komparativní.

2 Historie města Lišov

Ve své práci se zabývám dějinami školství v Lišově. V následujících dvou stránkách přiblížím nejstručnější historii tohoto města. Nejdříve zde napíšu, kde se Lišov nachází, dále uvedu historii Lišova ve středověku až po 19. století.

Město se nachází zhruba 10 kilometrů severovýchodně od Českých Budějovic na okraji Třeboňské pánve.¹

První písemná zmínka o existenci Lišova je zpráva ze dne 1. srpna 1334. Toto oznámení bylo sepsáno v Českých Budějovicích a píše se v něm o závazku měšťanů k obraně města. Tato zpráva obsahuje zmínku o Oldřichu z Lišova (v originále Ulricus de Lyschaw). Název města pravděpodobně pochází ze slova „Liš“, což byl člověk, který na základě rozhodnutí panovníka vyměřoval nově zakládané osady a staral se o nově přichozí obyvatele. Roku 1365 byl v písemnostech zaznamenán kostel svatého Václava. V této době byla většina obyvatel české národnosti. Začátkem 15. století získávalo město různá práva, například roku 1400 získalo právo odúmrti (tj. svobodného odkazování majetku). V latinsky psané listině, která byla sepsána v roce 1400, byl Lišov označen termínem „oppidum“, což znamená městečko. Práva byla potvrzena i po husitských válkách králem Ladislavem Pohrobkem, Vladislavem II. Jagellonským a císařem Rudolfem II., který udělil právo dvou výročních trhů. V roce 1619 došlo ke zničení městečka požárem založeným stavovskými vojsky. Další tragickou událostí byl požár 24. dubna 1679, při kterém shořela radnice a dalších 25 okolních domů. Lišov spadl v této době pod královské panství se sídlem na hradě Hluboká nad Vltavou. Na začátku 17. století byl na malou chvíli samostatným panstvím, ale od roku 1661 patřil opět k panství hlubockému, které spravoval rod Schwarzenbergů. V zimě mezi lety 1805/1806 byl Lišov dočasným domovem bavorských a francouzských vojsk. Mezi lety 1812/1819 byl ze získané studánky postaven obecní vodovod. Roku 1850 po vzniku okresů se město stalo střediskem okresního soudu (9. nejmenšího v Čechách) s oblastí působnosti nad mnoha okolními vesnicemi. Mezi lety 1855/1868 se v Lišově nacházel i okresní úřad. Dne 21. března 1924 byl Lišov povýšen na město. Až do roku 1949 spadalo město pod okres České Budějovice, v letech 1949/1960 po okres Třeboň a od roku 1960 je Lišov opět v okrese České Budějovice. Do samosprávy města se v roce 1960 připojil Levín, v roce 1964 Miletín, v roce 1976 se připojili Slověnice, Hůrky, Hrůtov, Zvíkov, Hvozdec a Vlkovice. Až v roce 1980 se k Lišovu připojil Kolný s Červeným Újezdcem, Lhoticemi a Velechvínem. Po roce 1990 došlo k osamostatnění vesnic Zvíkov a Hvozdec.²

Na počátku 21. století patří město Lišov k významným jihočeským městům. Počet obyvatel, kteří ve městě žijí, je okolo 4000. V roce 2014 si obyvatelé připomněli 680. výročí vzniku města Lišova.³

¹ Lišov Historie [online] 2010 [cit. 2020–20–08] Dostupné z:

http://www.lisov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=

² Kovář, D., (2004) Lišov 1334–2004 *Stránky z dějin jihočeského města. Město Lišov*, s. 6–41

³ Lišov Historie [online] 2010 [cit. 2020–20–08] Dostupné z:

http://www.lisov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=

3 Historie školy od počátku do roku 1900

V této kapitole uvedu informace o historii školy jejíž první zmínky spadají až do roku 1900. První zmínku o vzniku školství datujeme k roku 1365, kdy byla založena i místní fara kostela. V tehdejší době byly školy a kostely nebo chrámy výlučně propojeny. Varhaníci byli zároveň i učitelé. Vykonávali hru a zpěv a zároveň vyučovali literární umění. Bohužel nemáme více dochovaných dějepisných pramenů až do doby třicetileté války.

Od roku 1644 byla v kronice zapsána první jména učitelů, a těmi byli například Kateřina Hradecká, Michal Kavka, Pavel Urbanovides, Pavel Dovazil, Václav Naymann a další.⁴ Dalších přibližně 200 let nemáme žádné záznamy až do roku 1806, kdy stojí určitě za povšimnutí pan Vojtěch Skřivan, který byl správcem učitelského úřadu v letech 1806–1839. V roce 1812 dostal Skřivan svou první odměnu za zásluhy ve zdejší škole. V tomto roce byl do školy přijat pomocník z důvodu vysokého počtu žactva. Jelikož počet dětí v lišovské škole neustále rostl, v roce 1822 jich krajská komise napočítala 248 celkem, tudíž byl povolán do školy další pomocník. V roce 1825 schválil lišovský úřad výstavbu nové školní budovy. V následujícím roce byla nová budova dokončena.⁵

V roce 1839 se datuje úmrtí tehdejšího učitele Vojtěcha Skřivana, ten působil na zdejší škole 33 let. Ten samý rok, co Skřivan zemřel, nastoupil na jeho místo jeho syn, též Vojtěch Skřivan. Tento učitel působil na škole již od roku 1835 v pozici podučitel.⁶

Další informace, která jistě stojí za zmínku, je výstavba druhého patra školní budovy. Jelikož děti na škole přibývaly, bylo nutné zřídit i nové třídy. K tomu došlo v roce 1865. Vyučování výstavbou nebylo přerušeno, následující rok se využilo místo k otevření další třídy a to čtvrté. Zde pokračovalo vyučování od počátku školního roku 1866.⁷

Ve škole bylo náboženství jedním z vyučovacích předmětů. Náboženství vyučovali zdejší faráři a kaplanové, jejichž působení zde bylo bezplatné. Pan farář vyučoval jednou týdně v sobotu, oproti tomu pan kaplan vyučoval dvakrát týdně.⁸

Ve školním roce 1881 proběhlo sčítání žáků, v tomto roce 1881 navštěvovalo školu již 652 dětí, z nichž 326 bylo dívek a 326 chlapců. K tomuto počtu bylo připočteno i 30 dětí z vedlejší vesnice Velechvín, tato obec již školu měla schválenou, vyškolenou, ale stavba nebyla ještě dokončena.⁹

Začátek školního roku je v kronice popisován takto. Školní rok 1883/1884 začal 27. srpna. Děti se jako každý rok zúčastnily bohoslužeb, následně se sešly ve 3. třídě, kde děti přivítal řídící učitel. Ten den hned odpoledne začalo i vyučování. Následovalo i rozřídění učitelů. Ve školním roce 1883/1884 bylo 5 tříd. První třídu převzal František Mařík. Druhou třídu převzal Jan Dejmek, třetí třídu převzal Mikuláš Bazony, čtvrtou třídu převzal Jan Pinc a pátou třídu převzal Jaroslav Jungmann. Po rozřídění učitelů proběhlo i rozdělení a spočítání dětí, v první třídě bylo 105 dětí, druhou třídu navštěvovalo 120 dětí, ve třetí třídě bylo 128 dětí, čtvrtou třídu navštěvovalo 131 dětí a v páté třídě bylo 171 dětí. Celkově školu navštěvovalo ve školním roce 1883/1884 655 dětí. Industriální učitelkou zde zůstala Kateřina Novotná.

⁴ Digiarchiv Třeboň, *Kronika školy Lišov 1810–1926*, str. 4.–5., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁵ Tamtéž, s. 14.–16.

⁶ Tamtéž, s. 19.

⁷ Tamtéž, s. 24.

⁸ Tamtéž, s. 34.–35.

⁹ Tamtéž, s. 49.

Kateřina Novotná pocházela z učitelské rodiny Skřivanů. ¹⁰ V tomto školním roce se konala schůze o rozšíření školy, jelikož dětí na škole bylo mnoho, proto se ve školní radě rozhodlo o rozšíření školy do bývalých kasáren, neboť prostor v kasárnách byl vhodný k vyučování. ¹¹ Rok se s rokem sešel a školu opouští v důsledku smrti řídící učitel Mikuláš Bazony, ten působil na zdejší škole 16 let, jeho nástupcem se stal František Mařík, který byl nejstarším učitelem lékařského sboru. ¹² Na konci školního roku 1884 zemská školní rada rozhodla zřídit ve zdejší škole od 1. ledna 1885 pátou třídu určenou pro dívky. Následně byla pátá třída přiřazena k první třídě a rovněž byla přijata nová učitelka. ¹³ V kronice se píše, že: „*Rozdělení první třídy na hochy a dívky se stalo dne 2. ledna 1885. Touze dobou převedeny dívky z páté třídy do nově opravené školní světnice v bývalých kasárnách. Při té příležitosti vyslovil řídící učitel přítomným členům místní školní rady vřelý dík za snahu a nevšední horlivosti rozšíření a zvelebení školy naší, zároveň ujistil, že snahou učitelstva jest a bude, aby z dítek stali se občané pilní, ctnostná, mravné, vlasti své a svého národa milovní.*“ ¹⁴

Sice do školy jezdil každý rok inspektor, to nebyla ale taková návštěva jako v roce 1887, kdy navštívil město Lišov budějovický biskup. V kronice se píše: „*Dne 24. dubna 1887 zavítal do města našeho nejdůstojnější pan biskup budějovický, Martin Josef Říha, za příčinou generální visitace kanonické. Se všech stran vlály prapory, všude hojné zelení a dekorace s vhodnými nápisy. Dovedně pak postavena slavnostní brána očekávajíc velební navštívení. Odpoledne 24. dubna na pokraji města našeho očekávaly příchod. Veškeré místní spolky s prapory a hudbou, školní mládež a množství lidu.*“ ¹⁵

Následující rok proběhlo opět sčítání dětí, povinných jich bylo 625. Vyučování probíhalo v sedmi třídách, z nichž byla první a druhá třída rozdělena na chlapce a dívky. Od třetí třídy už se jednalo o třídy sloučené, tedy chlapci se učili společně s dívkami v jedné třídě. Dne 22. listopadu navštívil školu inspektor, udělil řídícímu učiteli Františku Maříkovi a učiteli Janu Dejmkovi, učiteli, pochvalné uznání za svědomité plnění povinností učitelskému úřadu. Řídící učitel František Mařík ve školním roce 1887/1888 založil novou školní knihovnu, do které věnoval značnou část knih. ¹⁶

V průběhu roku se konaly i různé slavnosti. Většinou se jednalo o slavnosti k výročí panování císaře. V tomto školním roce 1888/1889 proběhla slavnost z upřímné lásky na počest čtyřicetiletého panování císaře a krále Františka Josefa I. dne 2. prosince 1888. Místní spolky i žáci se zúčastnili bohoslužby v místním kostele, kterou vedl děkan František Uhl. Po slavné bohoslužbě se děti, spolky, úřednictvo a měšťané odebrali do ulic v průvodu. V kronice je zapsáno: „*Následujícího pak dne oslavil sbor učitelský se školní mládeží památku císařského jubilea nejprve slavnými službami Božími s Te Deum a hymnou rakouskou, a poté v jednotlivých třídách, vkusně ozdobených, zpívalo žactvo slavnostní písně a přednášelo příležitostné básně za dosti četného účastenství a obecenstva.*“ ¹⁷

V kronice jsou zapsány i historické události, kdy v roce 1889 došlo k tragické události v Mayerlingu. Princ Rudolf spáchal sebevraždu a odešel z tohoto světa.

¹⁰ Digiarchiv Třeboň, *Kronika školy Lišov 1810–1926*, str. 66.–67., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>.

¹¹ Tamtéž, s. 74.

¹² Tamtéž 75.–76.

¹³ Tamtéž, s. 77.

¹⁴ Tamtéž, s. 78.

¹⁵ Tamtéž, s. 86.–87.

¹⁶ Tamtéž, s. 88.

¹⁷ Tamtéž, s. 91.

Současní historici dodnes však nedokážou říct, zda se jednalo opravdu o sebevraždu, je také velmi pravděpodobné, že se jednalo o vraždu, neboť byla potřeba zbavit se prince Rudolfa pro jeho názory.¹⁸ V tuto dobu se vyskytuje i nucená loajalita státního úředníka, která měla dopad i pro tuto dobu. V kronice je tato smutná událost popsána následovně: „*Hluboká bolestná rána zasáhla vznešený Dům panovnický a veškerou říši Rakouskou Dne 30. ledna 1889. V nejkrásnějším mužném věku a v plné síle mládí podlehl Jeho císařská Výsost nejjasnější korunní princ arcivévoda Rudolf náhlé smrti v Mayerlingu u Badenu.*“¹⁹

V průběhu let došlo i k modernizování školy a jejího okolí, kdy např. ve školním roce 1888/1889 místní školní rada rozhodla o úpravě zahrady. Zároveň ustanovilo zřízení letní tělocvičny i s příslušným vybavením. Vše bylo nákladem místní školní rady. Školní rok započal stejným způsobem. Počet dětí, které navštěvovaly školu, byl 615. V tomto školním roce se projevila potřeba pořídit novou třídu pro dívky třetí třídy, jelikož počet žáků ve vyšších třídách stále vzrůstal. Školní rada odsouhlasila zřízení nové třídy pro dívky. Do následujícího školního roku se musí opravit v bývalých kasárnách nová školní světnice i s veškerým nábytkem. Na podanou žádost povolila školní rada vnesením ze dne 19. června 1891 č. 12753, aby se začátkem školního roku 1891/1892 otevřela definitivní pobočka pro dívky.

Slavnost, která jistě stojí za zmínku je ze dne 28. března 1892, kdy český národ i celý vzdělaný svět slavil památku narozenin nejslavnějšího pedagoga Jana Amose Komenského, jehož didaktickým spisům z velké části sluší poděkovat za velikou proměnu, která ve vzdělávání a vyučování mládeže nastala a dodnes je podkladem moderní výchovy mládeže. Před Janem Amosem Komenským se mluvilo o věcech, o učivu ve školách bez ohledu, zda je žáci znají, za pomůcky ve vyučování stačila učitelé pouze kniha, tabule, křída a houba. Komenský zavedl do škol věci skutečné, anebo aspoň jejich obrazy, aby žáci místo nesrozumitelných popisů sami věci nazývali a vytvořili si úsudek. Tímto otevřel Komenský lidstvu nový svět, svět výzkumů ve vědách přírodních, ke kterým lidstvo bez metody Komenského se dostat nemohlo. Toť je hlavní světový význam Komenského.²⁰

Další historickou a velmi smutnou událostí, která ovlivnila chod školy, je ze dne 10. září 1898, kdy přišla tragická zpráva o úmrtí Jejího veličenstva císařovny Alžběty. Lidé vzpomínali na císařovnu Alžbětu pro její dobročinnost a charitu, jak se odráží v zápisu kroniky: „*Vznešená císařovna a královna Alžběta, jejíž život byl nepřetržitým řetězem dobrodiní, neměla a nemohla mít ani osobních ani politických, ani jakýkoliv jiných nepřátel a předce klesla rukou vražednou 62 roce věku svého.*“²¹ Smuteční bohoslužba za královnu Alžbětu se konala 20. září 1898 za přítomnosti žáků, učitelského sboru, zástupců úřadů i zbožného lidu. Žáci byli poučení o významu této smuteční slavnosti.

¹⁸ Apfel, V. (2013) *Případ Mayerling: následník trónu Rudolf Habsburský: obet', či páchatel'?* ([1. vyd.]). Vydavatel'stvo Maticce slovenskej.

¹⁹ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 92.–93., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

Vražda prince Rudolfa – současní historici

²⁰ Tamtéž, s. 99.

²¹ Tamtéž, s. 119.–120.

4 Historie školy 1900–1914

4.1 Charakteristika období

Zápisy ve školní kronice obsahují každý rok obdobné informace. To bylo dáno tím, že pro vedení školní kroniky byly před stanoveny předpisy, co školní kronika má představovat. V tomto období se budu věnovat charakteristice období, školní budově, zahájení a ukončení školního roku, počtu dětí ve škole, školním slavnostem, zdravotnímu stavu dětí, darům a vybavením školy a platovému ohodnocení učitelů.

Počátkem 20. století byli Češi v rámci habsburské monarchie předními producenty průmyslové výroby. V průmyslového odvětví můžeme vyjmenovat i další odvětví, které jsou energetické, elektronické nebo třeba zbrojní. Známostí v tomto období byl např. Emil Škoda, jehož závody v Plzni zahrnovaly největší zbrojovku monarchie, zakladatel kladenských oceláren Karl Wittgenstein, pražští průmyslníci Ringhofferové se svou strojírnou na Smíchově, Liebigové, kteří ovládali textilní průmysl na Liberecku a mnozí další. Krajina českých zemí se v průběhu let začala měnit a v zemědělských oblastech vznikala nová centra, aglomerace a v souvislosti s tím i nové společenské vrstvy. Docházelo k rozvoji veřejných komunikací a k dalším pozitivním změnám.²²

Díky školským reformám z konce 60. let 19. století fungovala na našem území rozsáhlá síť základního školství. Děti po ukončení obecné školy postupovaly do školy měšťanské, dále pak mohly pokračovat studii klasického či reálného gymnázia, reálky, obchodní akademie nebo jiné odborné školy. Gymnázia připravovala studenty na univerzitní studium, kdež to obchodní akademie vzdělávala budoucí podnikatele či úředníky. České země se řadily do oblastí s nejvyšší gramotností a vyšší vzdělání už také bylo daleko přístupnější.²³

V tomto období si můžeme všimnout i spolků, jakými jsou např. tělovýchovný Sokol, pěvecký spolek Hlahol a mnohé další, které umožňovaly veřejnosti podílet se na různých aktivitách a měly také roli osvětovou a informační. Na přelomu 19. a 20. století vznikl nový umělecký směr a tím byla secese. Secesí do českého umění vstoupily umělecké disciplíny jako symbolismus, impresionismus a naturalismus. Vznikaly nové časopisy a revue.²⁴

V roce 1913 vrcholila komplikovaná situace mezi českou a německou společností v Čechách a císařskými patenty bylo ukončeno působení českého zemského sněmu. Následující rok došlo k atentátu na následníka habsburského trůnu a krátce poté vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku.²⁵

4.2 Školní budova

Před začátkem školního roku 1900 se uskutečnila oprava školního oplocení ve školní zahradě. Starý plot byl z velké části nahrazen novým. Také bylo obnoveno tělocvičné nářadí. V roce 1901 c. k. zemská školní rada rozhodla na podanou žádost o zřízení měšťanské chlapecké školy.²⁶

V kronice se vyskytují i další záznamy o úpravě školní budovy a jejího okolí, toho si můžeme například všimnout i ze zápisu z roku 1905, kdy je v kronice zapsáno:

²² DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. České dějiny v kostce, s. 204–205.

²³ BĚLINA, P., RAK, J., POKORNÝ, J. et al. Dějiny zemí koruny české II., s.; 132.

²⁴ DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. České dějiny v kostce, s. 209.–211.

²⁵ DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. České dějiny v kostce, s. 214.

²⁶ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 122., dostupné z https://digi.ceskearchivy.cz/579/1_

„Počátkem nového školního roku 1905–1906 upravena škola obecná na školu o šesti postupných třídách vynesem c. k. ze. Školní rady ze dne 6. března 1905 čis.7322. Prvých 5 tříd budou třídami smíšenými, šestá třída bude pak výhradně pro dívky. Prvá třída zůstane rozdělena dle pohlaví. Vyučovati se bude dle osnovy pro školy osmitřídni.“²⁷

Dalšími změny, jež jsou zapsány v kronice, jsou z letních prázdnin roku 1913. O prázdninách byla zřízena nová učebna v bývalých kasárnách. Vrata, která vedla z ulice do dvorku školní budovy, byla nahrazena novými.²⁸

4.3 Zahájení školního roku

Školní rok začínal vždy druhý týden v září v 8. hodině ranní vzýváním Ducha svatého a mší svatou. Poté se začalo vyučovat pravidelně ve všech třídách.²⁹ Pár let na to si ale můžeme všimnout změny začátku školního roku. Ve školním roce 1905–1906 začal již 1. září 1905 službami Božími. Vyučování začalo až 2. září. Následující roky probíhaly obdobným způsobem.

4.4 Počet dětí ve škole

Ve školním roce 1989–1900 bylo školou povinných celkem 486 dětí, z nichž 243 chlapců a 243 dívek. V následujících letech byl počet žáků téměř stejný a pohyboval se v rozmezí mezi 420–480 dětí. Bylo to dáno tím, že v okolí Lišova nebyly zřízeny ani zrušeny žádné školy. V příloze č.2 naleznete tabulku, kde je počet žáků na škole v každém roce rozepsán.³⁰

4.5 Školní slavnosti, církevní slavnosti a bohoslužby

Učitelé, žáci i úředníci se každý rok, jako v předešlých letech, účastnili státních slavností, služeb Božích, a to v den jmenin a narozenin císaře a krále Františka Josefa I. a i v den jmenin zesnulé císařovny Alžběty.³¹

Konaly se slavnostní služby Boží k uctění 25letého jubilea dosednutí papeže Lva XIII. na stolec papežský, kterého se zúčastnilo žactvo i s učitelským sborem.³² Bohoslužby se také konaly pravidelně při zahájení nového školního roku, kdy žáci vzývali Ducha svatého v ranních hodinách. Vyučovat se začalo až druhý den a další pravidelné bohoslužby se konaly při ukončení školního roku službami Božími – Te Deum a zpěvem rakouské hymny. Smuteční bohoslužby za zesnulého biskupa Martina Říhu se konaly 14. února 1907. Zúčastnila se jich školní mládež, učitelský sbor, zástupci země a četné obecenstvo.³³ Další roky se konaly slavnosti, které jsem již zmiňovala.

I v tomto období se konaly slavnosti na počest zesnulého řídícího učitele Františka Maříka, který 5. září zemřel. Působil zde na škole 40 let, nejdříve jako podučitel, později učitel a od roku 1884 jako řídící učitel. Pohřbu se zúčastnilo učitelstvo úředníci, městské zastupitelstvo, místní spolky a další.³⁴ Místo řídícího učitele bylo nabídnuto Janu Pincovi, ten tuto nabídku nepřijal,

²⁷ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 144., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

²⁸ Tamtéž, s. 168.

²⁹ Tamtéž, s. 122.

³⁰ Tamtéž, s. 122.

³¹ Tamtéž, s. 126.

³² Tamtéž, s. 132.

³³ Tamtéž, s. 149.

³⁴ Tamtéž, s. 165.

proto nabídli místo řídícího učitele varhaníkovi z Dobré Vody panu Josefu Píchovi, který do své funkce nastoupil 15. listopadu 1912.³⁵

4.6 Ze života školy

Každý rok navštěvoval školu inspektor. V roce 1900 navštívil školu Ing. Jan Kubeš, prohlédl práci žáků a učební pomůcky, projevil spokojenost se zařízením školy a sdělil vzácné rady a pokyny. I další roky navštěvoval školy inspektor minimálně jednou ročně. Každý rok byl spokojen s vyučováním i pokroky ve škole. V roce 1900 se odebral do starobního důchodu zdejší děkan František Uhl. František Uhl působil na škole 14 let. V kronice je zapsáno: „Na rozloučenou byl Františku Uhlovi uspořádán přátelský večírek, při němž předvedl pěvecký sbor několik smíšených sborů s průvodem píana za laskavého spoluúčinkování a převumilovaných příznivcův a přátel.“ Dne 9. května 1900 opustil Uhl město, žáci, učitelé, úředníci a další městské spolky jej doprovázeli s prapory. Na konci města pronesla žákyně 5. třídy poslední „s Bohem“ darovala mu kytici a všichni jako by jedněmi ústy řekli: „Kéž ve zdraví a spokojenosti tráví ještě mnohá léta.“³⁶

4.7 Zdravotní stav žáků

V každém roce se objevuje v kronikách zápis o stavu žáků. Ve školním roce 1900/1901 vypukly ve škole spalničky, které se rozšířily tak, že musela být škola uzavřena od 3. května do 20. května 1901.³⁷

Další záznam o stavu žáků byl z roku 1909. V listopadu 1909 se ve škole rozšířila též nákaza spalniček. Z tohoto důvodu byla škola uzavřena od 25.9.1909–28.11.1909. Ve třetí třídě nebylo vyučováno až do 2. prosince z důvodu vysokého počtu nakažených dětí.

V červnu 1910 v některých rodinách vypuklo onemocnění spály. Z tohoto důvodu žáci z nemocných rodin nebyli připuštěni do konce školního roku do školy.³⁸

4.8 Dary škole a vybavení školy

V kronice jsou zapsány informace o tom, že každý rok škola pořídila nové zařízení, nové školní pomůcky. V roce 1889–1900 se uskutečnila oprava školního oplocení ve školní zahradě. Taktéž bylo obnoveno školní tělocvičné nářadí. V dalších letech škola pořídila například dřevěný model šroubu, zeměpisné obrazy v barvotisku, knihy do školní knihovny.³⁹ V dalších letech škola pořídila závěsnou mapu Rakousko-Uherského mocnářství, další zeměpisné obrazy třetích zemí a další dějepisné obrazy a mapy, obrazy zvířat, rostlin, jako studijní materiály školní kompas a další pomůcky.

4.9 Konec školního roku

Školní rok 1900–1901 byl ukončen k poslednímu dni v měsíci červenec. V ten samý den se konaly závěrečné služby Boží v ranních hodinách s Te Deum a rakouské hymny. Následující školní rok byl ukončen k poslednímu dni v měsíci červen. V ranních hodinách službami Božími Te Deum a Rakouskou hymnou. Poté bylo žákům vydáno vysvědčení – tehdy se tomu nazývalo školní zpráva.⁴⁰ Školní rok 1902–1903 byl ukončen již ke dni 30. července službami Božími, po nichž se děti odebraly do tříd a bylo

³⁵ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 166., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

³⁶ Tamtéž, s. 128.

³⁷ Tamtéž, s. 129.

³⁸ Tamtéž, s. 157.

³⁹ Tamtéž, s. 131.

⁴⁰ Tamtéž, s. 129.–130.

jim předané vysvědčení – tehdy školní zprávy.⁴¹ V následujícím školním roce končil školní rok opět 30. července, jako v předešlých letech, průběh byl stejný.⁴² V následujících letech končil školní rok druhým týdnem v červenci.

⁴¹ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 136., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁴² Tamtéž, s. 136.

5 Historie školy 1914–1918

5.1 Charakteristika období

Jak jsem již zmiňovala v předchozí kapitole, pro psaní školních kronik jsou stanovené předpisy, kterými se musí pisatel řídit. Tudíž zápisy jsou stejného charakteru i pro toto období. Zápisy v letech 1914–1918 jsou poznamenané událostmi 1. světové války. I v tomto období se budu nejdříve věnovat charakteristice období, dále zahájení a ukončení školního roku. Začátek školního roku probíhal velmi obdobně, jako v letech předchozích, jedinou změnou bylo to, že vyučování začínalo až druhý den po ranní bohoslužbě. Konec školního roku probíhal téměř stejně. Jako jedinou změnu zde můžeme uvést to, že učitelé promlouvali žákům o úspěších vojsk. V další kapitole zmiňuji slavnosti, které probíhaly v průběhu tohoto období. Slavily se primárně jmeniny a výročí kralování císaře Josefa I. a císařovny Alžběty. Po smrti císaře Josefa I. se oslavovalo nastoupení nového císaře Karla I. Oslavy probíhaly v lišovském kostele za přítomnosti žáků i učitelů.

Dnem 28. června 1914 odstartoval atentát na arcivévodu a následníka Rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este první světovou válku, která vypukla o měsíc později. Ve školní kronice je k této události věnován následující odstavec: „*Dne 3. července 1914 se konala smuteční mše svatá za Jeho Císařskou Výsost pana arcivévodu Františka Ferdinanda a Její Výsost paní arcivévodkyni z Hohenberku, kteří byli dne 28. června 1914 v Sarajevě v Bosně zločinnou rukou Srba Gavrila Principa zastřeleni.*“⁴³ Za dalších pár dní k této události dne 26. července byla vyhlášena mobilizace a muži nastupovali k vojenské službě.⁴⁴ I tato událost měla vliv na školu, neboť tři učitelé byli povoláni k vojenské službě, v kronice je tato skutečnost poznamenána následovně: „*Poslušni jsouce Nejvyššího nařízení nastoupili také 3 zdejší učitelé službu vojenskou a to: Josef Podlaha, Antonín Sýkora a Antonín Havlíček. Na místo nich uvolili se učiti zdarma Josef Hlaváč z Jivna, Emanuel Sláma z Lišova a Alžběta Černá též z Lišova.*“⁴⁵

To celé vedlo k první světové válce, která se datuje k 28. červenci 1914. V tento den vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Tento konflikt se rozšířil po celé Evropě. Válka ukončila starý řád a smetla několik panovnických dynastií. V rakouských jednotkách bojovali i čeští letci, námořníci a statisíce vojáků pozemních jednotek a také i velitelé byli českého původu.⁴⁶

Válka s sebou nepřinesla nic jiného než pokles životní úrovně. Jedním z problémů bylo zásobování potravin. Došlo k zdražování a nedostatku potravin, uhlí a dřeva. Úroda i dobytek se odváděly pro potřeby armád a v tuto těžkou dobu přišla i pandemie španělské chřipky.⁴⁷

Dne 21. listopadu 1916 skonal po 68 letech vlády František Josef I. Po smrti císaře nastoupil na trůn Karel I., ale ani jeho politika nedokázala Rakousko-Uherskou zachránit, a proto se v roce 1918 zcela rozpadlo.⁴⁸

⁴³ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 171.–172., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁴⁴ DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. *České dějiny v kostce*, s. 218.

⁴⁵ Tamtéž, s. 173.

⁴⁶ DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. *České dějiny v kostce*, s. 217.

⁴⁷ Tamtéž, s. 218.–219.

⁴⁸ HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha: Brána; Knižní klub, 1996. ISBN 80-85946-19-X. S. 133–137.

Důležitá byla během válečných let neúnavná práce exilových představitelů – T. G. Masaryka, Edvarda Beneše a Milana Rastislava Štefánika, kteří usilovali o obnovu samostatného československého státu.⁴⁹

V lednu 1918 vyjádřili čeští poslanci na říšské radě a zemských sněmech v Tříkrálové deklaraci požadavek samostatného státu. Následně pak v říjnu došlo v Praze k vyhlášení samostatnosti. Prezidentem československé republiky byl zvolen T. G. Masaryk.

5.2 Zahájení a ukončení školního roku

Popis nového školního roku je popisován každý rok stejně. Školní rok začínal v polovině září službami Božími v 8 hodin ráno. Vyučovat se začalo až další den. Následuje tabulka, ve které je zapsaný počet dětí, které navštěvovaly školu. Konec školního roku byl v polovině července. Děti se zúčastnily ranní služby Boží a s Te Deum. Konec školního roku byl datován v polovině července. Konaly se služby Boží a Te Deum. V kronice se píše: „*Po službách Božích se děti sešly zpět ve svých třídách, kde jim třídní učitelé/učitelky podle stáří a chápavosti dětí promluvili přiměřené řeči o nynějších úspěších našich vojsk v Haliči, vyslovili důvěru o konečném vítězství a kladli jim na srdce oddanost k posvátné památce osobě Jeho Veličenstva císaře a krále k panujícímu rodu a říši. Ku konci zapěna hymna rakouských národů.*“⁵⁰

5.3 Počet dětí ve škole

Ve školním roce 1914–1915 bylo školou povinných 457 dětí, 211 chlapců a 246 dívek. V dalších letech se počet žáků na škole zvyšoval a rozdíl dětí byl kolem třiceti, tudíž v roce 1916–1917 bylo školou povinných již 490 dětí. V příloze č.3 je uvedená tabulka, v níž je počet žáků, chlapců i dívek rozepsán po letech.⁵¹

5.4 Školní slavnosti a bohoslužby

I v tomto válečném období probíhaly slavnosti jmenin Jejího Veličenstva císaře Františka Josefa I. a zesnulé císařovny Alžběty. Další slavnosti probíhaly dne 2. prosince 1914 a to 66. výročí panování císaře Josefa I. Slavnosti se zúčastnili učitelé i mládež. Slavnosti probíhaly ve zdejší chrámu Páně. Každý rok se konaly služby Boží při začátku a konci školního roku. Dne 21. listopadu 1916 zemřel císař a král František Josef I. V kronice se píše: „*Otecký vládce svých národů, šlechtitný přítel dítek na trůně, dárce říšského zákona školského, vznešený příznivce a podporovatel školství Jeho Veličenstvo Nejjasnější císař a král František Josef I. zesnul tiše v Pánu 21. listopadu 1916 o 9. hodině večerní v zámku Schönbrunnském. Slavné zádušní služby Boží za vznešeného mocnáře vykonány ve zdejší chrámu za přítomnosti školních dítek, sboru učitelského, státních a samosprávných úřadů, korporací a četného obecenstva dne 1. prosince o 9. hodině ranní.*“⁵² Císaře Františka Josefa I. velice zaměstnávala válka. Rakousko-Uhersko se v roce 1915 angažovalo především na Balkáně, kde válčilo spolu s Němci proti Rusku, až na podzim téhož roku došlo k průlomům na ruské frontě. Válka přinesla do Rakouska velké problémy, jedním z největších problémů byla národní nejednotnost a velmi špatná ekonomická

⁴⁹ HAMANNOVÁ, Brigitte. Habsburkové. Životopisná encyklopedie. Praha: Brána; Knižní klub, 1996. ISBN 80-85946-19-X. s. 221.

⁵⁰ SOA Třeboň, Kronika školní Lišov 1810–1926, s. 178., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁵¹ Tamtéž, 173.–187.

⁵² Tamtéž, 183.–184.

situace. Císař zemřel na zápal plic, ale přesto se snažil pracovat i do poslední chvíle svého života.⁵³

Od 1. prosince 1916 nastoupil na trůn Jeho císař a král Apoštolské Veličenstvo nový císař pán Karel I. Nastoupení nového císaře bylo oslaveno v lišovském chrámě Boží slavnými službami Božími, s Te Deum za přítomnosti žáků, sboru učitelského, státních a samosprávních úřadů spolků a četného obecnstva. Oslaveny byly také jmeniny a narozeniny nové císařovny a královny Zity.⁵⁴

5.5 Školní vybavení a pomůcky

I v tomto časovém období se vyskytují v kronice zmínky ohledně školního vybavení a školních pomůcek. Škola se snažila pořizovat stále nové a nové pomůcky, ovšem to nebylo tak jednoduché, poříditi cokoli nové musela schválit zemská školní rada. V roce 1915 pořídila místní školní rada dvacet nových lavic, dále nástěnné obrazy zoologické i zeměpisné.⁵⁵ Za další dva roky škola obměnila o letních prázdninách školní záchody. Místo starých a dřevěných odpadů zřídila škola odpady hliněné. Tudíž docházelo neustále k modernizaci školy.

5.6 Škola a události kolem války

Válka měla velký vliv na školství. Prvotní zmínka, která vlastně odstartovala celou první světovou válku, tehdy pouze světovou válku, byl atentát na následníka Rakousko-Uherského trůnu, Františka Ferdinanda D'Este. K této smutné události se konala mše svatá, které se zúčastnilo i veškeré žactvo společně s celým učitelským sborem. Trvalo pár dní a byla vyhlášena již válka, došlo i k mobilizaci, kdy i muži nastupovali do vojenské služby. Tato událost se týkala dokonce i tří učitelů zdejší školy. Dne 31. října 1914 zemská školní rada rozhodla o udělení dovolené učiteli Antonínu Havlíčkovi, který se vrátil nemocný z vojenské služby. Dovolena mu byla udělena do 31. prosince 1914.⁵⁶ Další rok byl povolán do vojenské činné služby učitel Jan Rejšek.

⁵³ HERRE, Franz. Císař František Josef I., Praha: Ikar, 1998., str.413.–414., ISBN 80-7202-336-5.

⁵⁴ SOA Třeboň, Kronika školní Lišov 1810–1926, s. 184.–185., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁵⁵ Tamtéž, s. 175.

⁵⁶ Tamtéž, s. 174.

6 Historie školy 1918–1938

6.1 Charakteristika období

I v této kapitole představím charakteristiku období, dále se budu věnovat počtu dětí ve škole, zahájení a ukončení školního roku, školním slavnostem a bohoslužbám, zdravotnímu stavu žáků. Zahájení a ukončení školního roku probíhalo již jinak než v letech předchozích. Od roku 1920 se nekonaly bohoslužby. Školní rok byl ukončen vzpomínkovou slavností Husovy památky. Zpívala se Československá hymna, nikoli rakouská. Od roku 1934 se objevují v kronice i první zápisy o školních výletech.

V kapitole o školních slavnostech a bohoslužbách si všimneme hlavně toho, že se již oslavují výročí vzniku Československa, narozeniny prezidenta Masaryka a výročí úmrtí Komenského. Od roku 1937 se začaly oslavovat i narozeniny prezidenta Beneše, jelikož byl zvolený jako nová hlava státu. Dále proběhla slavnost k tisícileté památce sv. Václava.

Československý stát převzal dosavadní zákony mocnářství a zachoval správní i samosprávní orgány. První parlamentní orgán vznikl na základě rozložení sil z posledních let monarchie. Vůdci politické strany byly stejné jako před válkou, svou pozici si udržel. Můžeme si ale všimnout další nově vzniklé strany, a tou byla Komunistická strana Československa. Politické strany vytvářely koalice mezi sebou a tím ovlivňovaly veřejný život. Kromě politických stran existovalo neformální uskupení kolem prezidenta republiky T. G. Masaryka, tzv. Hrad. Toto mocenské centrum vytvářelo rámec československé demokracie. Národní socialisté byli později stranou druhého prezidenta republiky Edvarda Beneše.⁵⁷

Po válce bylo třeba, aby se Československo vyrovnalo s hospodářskou krizí, která postihla lehký a spotřební průmysl soustředěný především do pohraničí. Evropské státy přijaly opatření v podobě cel, na což československá ekonomika velmi doplácela. Stát se krizi bránil znehodnocením koruny. Hospodářské oživení přišlo s hrozbou další války.⁵⁸

V meziválečném období převládal funkcionalistický a konstruktivistický architektonický směr. Lze zařadit do moderní architektury. V literatuře vznikaly nové skupiny a směry, nakladatelské domy produkovaly díla Čapka, Haška, Vančury, Poláčka a mnohých dalších. Pozadu nezůstávali ani čeští výtvarníci jako Šíma, Mucha, Kubín, Filla a také Toyen – Marie Čermínová. Z divadel vynikalo především Osvobozené divadlo a Divadlo E. F. Buriana. V hudbě dosáhl světového formátu Bohuslav Martinů, doma pak např. Jaroslav Ježek, Karel Hašler, R. A. Dvorský a další. S rozvojem zvukového filmu vznikl unikátní fenomén Barrandov, kde se natočilo množství filmů náležejících do zlatého fondu české kinematografie.⁵⁹

V oblasti školství se usilovalo o změnu obsahu výuky v duchu národní nezávislosti a demokracie. Systém obecných a měšťanských škol z dob předválečných byl rozšířen. České školy převažovaly nad těmi německými.⁶⁰

V roce 1920 proběhlo pár změn. Národní shromáždění přijalo zákon o školské správě, o dva roky později tzv. „malý školský zákon“, kterým byla mj. zavedena povinná osmiletá školní docházka na území celé ČSR a také nové předměty jako občanská nauka a výchova, ruční práce pro chlapce a povinnost tělocviku

⁵⁷ DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. České dějiny v kostce, s. 224.–225.

⁵⁸ Tamtéž, s. 226.–227.

⁵⁹ Tamtéž, s. 228.–229.

⁶⁰ BĚLINA, P., RAK, J., POKORNÝ, J. et al. Dějiny země koruny české II., s. 191.

pro dívky.⁶¹ Tímto se úroveň vzdělávání zvýšila, měl na to velký vliv i zákon o újezdních měšťanských školách z roku 1935. Zákonem byly vytvořeny podmínky pro zvýšení počtu měšťanských škol a dostupnost škol všem žákům. Vznikaly nové univerzity a vysoké školy technického zaměření. Marešovým zákonem bylo rozhodnuto, že pokračovatelkou slavného Karlova učení je Univerzita Karlova. Byla založena Masarykova univerzita v Brně a první slovenská univerzita v Bratislavě.⁶²

6.2 Počet dětí ve škole

Ve školním roce 1918–1919 navštěvovalo lišovskou školu 486 dětí, 220 chlapců a 266 dívek. Do školy docházely i děti z okolních vesnic, a to z Hrůtova a Levína. Ve školním roce 1919/1920 bylo školou povinných 465 dětí, 207 chlapců a 258 dívek. Vyučování probíhalo v první třídě rozdělené na chlapce a dívky, ve druhé třídě rozdělené na chlapce a dívky, třetí třída byla rovněž rozdělená na chlapce a dívky, čtvrtá třída byla vyučována smíšeně a pátá třída byla vyučována též rozděleně na chlapce a dívky. V následujících letech se počet žáků na škole rapidně snížil o téměř 200 žáků.⁶³ Příčina není v kronice přesně uvedena, ale jelikož byl počet zapsaných žáků ve třídách stále menší, byly třídy rušeny. Bylo to způsobeno tím, že děti více docházely i do okolních škol, a to ve Velechvině i Hůrek. V příloze č.4 je uvedena tabulka, kde je počet žáků jednotlivě rozeepsán.⁶⁴

6.3 Zahájení a ukončení školního roku

V kronice se stále vyskytují informace o začátku i ukončení školního roku. Školní rok začínal v druhé polovině září službami Božími v místním kostele. Poté se děti odebírají do svých tříd. Od školního roku 1920–1921 začala škola již 1. září 1920, Bohoslužby se již nekonají, nebo to aspoň není zapsáno v kronice. V tomto období bylo též ustanoveno na poradě učitelského sboru, že žáci mají zdravít učitele zdvořilým občanským pozdravem místo křesťanského pozdravu, kterým žáci zdravili doposud. O prázdninách byly také z nařízení ministerstva školství a osvěty ve všech třídách sejmuty kříže a místo nich umístěn portrét prezidenta osvoboditele Masaryka.⁶⁵

Školní rok byl ukončen ke konci června vzpomínkou světlé památky Husovy třídními učiteli v jednotlivých třídách a zpěvem obou národních hymen. Tento zvyk se opakoval několik let, ovšem v roce 1929 byl konec školního roku v kronice zaznamenán takto: „Školní rok ukončen 28. června 1929 o 8 hodině ranní. K žactvu promluveno tříd. učiteli, jak se mají chovati o prázdninách a pak mu rozdány škol. zprávy a propouštěcí vysvědčení.“⁶⁶

V roce 1934 je v kronice zapsána první zmínka ohledně výletů, na které jezdily jednotlivé třídy na konci školního roku.⁶⁷

6.4 Školní slavnosti a bohoslužby

Dne 28. října 1918 vznikl samostatný Československý stát, město Lišov bylo vyzdobeno červenobílými prapory, lidé ze sebe vyzařovali štěstí a slávu. Slavnostní den vzniku

⁶¹ POLÁČKOVÁ, A. et al. První republika 1918–1938: dějiny, osobnosti, denní život, s. 82.

⁶² VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. Pedagogika pro učitele, s. 80.

⁶³ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k začátku šk.r. 1918/1919, dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁶⁴ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 166., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁶⁵ Dějiny borotínské školy 1896-1996, s.16., dostupné z <http://www.ceskasibir.cz/dok/d471.php>

⁶⁶ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k červnu 1929., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁶⁷ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1934.

Československa je v kronice zapsán takto: „Dne 28. října 1918 roznesla se ve městě našem radostná zpráva, že uzavřeno bylo s Itálií příměří a že v Praze na Václavském náměstí prohlášen byl samostatný československý stát. Na domech se objevily ihned červenobílé prapory, obecnostvo radostí záříc, spěchalo k radnici, aby se přesvědčili, zdali zpráva zakládá se na pravdě.“⁶⁸

Další slavností, jež škola slavila, byly narozeniny hlavy státu, pana Tomáše Garrigua Masaryka dne 7. března 1919. Oslavy narozenin prezidenta Masaryka se konaly každý rok, až do roku 1937, kdy se oslavovaly i narozeniny dalšího prezidenta Dr. Edvarda Beneše. Po smrti Masaryka škola každý rok vzpomínala na památku bývalého zesnulého prezidenta.

Slavnost, jež probíhala dne 15. listopadu 1920, vzpomínala na 250. leté výročí úmrtí učitele národů Jana Amose Komenského.⁶⁹ Jan Amos Komenský byl zejména teolog, filozof, pedagog a spisovatel. Je autorem několika výroků. Zde zařazují tyto: „Čemukoli vyučuješ, hled', aby jasná pravda byla. Dobrý učitel, dobrý učeň, dobré učení mocně umění rozmnožuje“⁷⁰

Tyto zmíněné slavnosti se opakovaly každý rok. Ovšem v roce 1929 si můžeme všimnout jedné slavnosti, která se konala 4. května roku 1929 jako vzpomínka Dr. Štefánikovi, kež odešel z tohoto světa při návratu do Československa. V kronice je tato událost poznamenána následovně: „V sobotu dne 4. května 1929 vzpomenu bylo ve všech třídách v první hod. vyučovací desátého výročí tragického shonu Dr. M. R. Štefánika, generála, letce, jež smrt zastihla v okamžik jako vítězného návratu do osvobozené vlasti.“

Ve stejném roce se také uctívala památka svatého Václava. Tato slavnost se konala 27. září 1929. V dopoledních hodinách učitelé promluvili k žákům, vysvětlili jim význam svatého Václava v českém národě.⁷¹

„V sobotu 17. září 1932 bylo ve všech třídách připomenuty 100. narozeniny Dr. Miroslava Tyrše, který byl pro národ Čech i Slovenska významný. Založil organizaci Sokolstva pod heslem, v srdci smělost, v paži sílu, a v ní ztělesňoval římské heslo, že jen v zdravém těle je zdravý duch,“ tak se píše v kronice školní.⁷²

6.5 Zdravotní stav žáků

První zmínka o stavu žáků byla v kronice zaznamenána až z poloviny září 1932. V tomto měsíci vypukla epidemie spály mezi žáky a na základě rozhodnutí okresního úřadu bylo vyučování přerušeno až do 24. října 1932.⁷³ Onemocnění spálou bylo v tomto období více než typické, proto není divu, že se vyskytlo i na této škole.

6.6 Ze života školy

Vznik Československa mělo vliv na školu a její pedagogy. Každý pedagog či vychovatel musel dle nového nařízení MŠANO vykonat *slib učitelstva republiky československé* ze dne 27. listopadu roku 1918. Tento slib byl vykonán před čtyřmi zástupci okresních nebo jiných národních výborů a měl být doplněn přednáškou nebo poučením o smyslu osvobození národa, úkolech českého školství a o platnosti stávajících zákonů.

⁶⁸ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1810-1926*, s. 191., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁶⁹ Tamtéž, s. 151.

⁷⁰ KORÁB, Julius. *Zlatá zrnka*. Plzeň: V.Steinhauser, 1885, s. 377-378.

⁷¹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926-1940*, nestránkováno, zápis k září 1929., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁷² Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1932.

⁷³ Tamtéž, nestránkováno, zápis k říjnu 1932.

Slib učitelstva československé republiky zněl následovně: „*Slibuji, že budu své výchovatské povinnosti podle nejlepšího svého svědomí vykonávati, mládež svěřenou k dobru, pravdě a krásnu vésti, že budu prospěch školství vždycky na zřeteli míti, že budu platné zákony a předpisy zachovávat, a že budu na svém místě ze všech sil k povznesení československé republiky pracovati.*“⁷⁴

Každý rok navštěvoval školu také inspektor. Návštěva inspektora je v kronice zapsána takto: „*Dne 15. října 1920 vykonal pak okresní školní inspektor Robert Vondruška prohlídku zdejší školy, byl přítomen vyučování při různých předmětech a shledal čistotu a výzdobu školy náležitou, úřední spisy v pořádku, kázeň a prospěch dětí velmi dobrý.*“⁷⁵

Ke konci srpna 1925 zemská školní rada schválila řediteli Janu Pincovi jeho žádost k odejití do důchodu. Působil zde na škole 43 let.⁷⁶ Novým ředitelem se stal František Bouchal dne 28. srpna 1925, do své funkce nastoupil 1. září 1925.⁷⁷ Ke konci roku 1931 zemská školní rada schválila žádost řídícímu učiteli Františku Bouchalovi jeho žádost na trvalý odpočinek od 1. září 1931. K této příležitosti zemská školní rada ustanovila učitele Jana Podlahu řídícím učitelem od 1. září 1931.⁷⁸

Od roku 1928 se v kronice objevují zápisy o školních výstavách a představeních. Ve dnech 6. – 8. listopadu se konala výstava ovoce. Vystaveno bylo 250 jablek a hrušek. Při této výstavě přednášel Jan Blažec z Českých Budějovic a propagoval ovocnictví.

Dne 20. listopadu 1926 sehrál učitelský sbor divadlo „*Čerti ve mlýně*“ v místnostech třetí třídy.⁷⁹ Další akce se konala 19. prosince. Děti sehrály vánoční divadelní hru. Další představení sehrál učitelský sbor dne 13. října 1933, jednalo se o loutkovou pohádku jménem „*Kašpárek na posvícení.*“⁸⁰ Žákovská besídka byla uspořádána 13. června 1933. První část byla věnována rodičům, ve druhé části byli vzpomenu ti naši přední skladatelé, a to Bedřich Smetana a Antonín Dvořák.⁸¹ Z každého představení získala škola čistý výnos, který věnovala ke koupi učebních pomůcek a potřeb pro žáky rodičů nemajetných a nezaměstnaných.

Zemská školní rada povolila na žádost školní rady vyučování předmětu Učím se německy. Tento předmět byl nepovinný, vyučoval se od začátku školního roku 1933/1934.⁸²

Školu či město Lišov nenavštěvoval pouze inspektor. Dne 6. května 1937 navštívil Lišov prezident Dr. Edvard Beneš. Město bylo vyzdobeno prapory a vlajkami. K přivítání se dostavila veškerá mládež, spolky, legionáři, tělocviční jednoty Sokol a Orel, občané. Hrála hudba na přivítanou, občané provolávali slávu, žáci též a při tom mávali praporky. Byla též zahrána státní hymna.⁸³

V tom samém roce přišla velmi smutná zpráva, a to dne 14. září 1937, že bývalý prezident Tomáš Garrigue Masaryk zemřel. Žákům byla tato zpráva oznámena hned první vyučovací hodinu, učitelé mluvili o jeho životě a jeho dílu. V den pohřbu bylo

⁷⁴ KŘIVÁNEK, Jan. *Příručka zákonů, nařízení a předpisů o národním školství v republice Československé*. Brno: Ústřední spolek učitelů na Moravě, 1924., s. 102.

⁷⁵ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 151., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

⁷⁶ Tamtéž, s. 165.

⁷⁷ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k září 1925., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁷⁸ Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1931.

⁷⁹ Tamtéž, nestránkováno, zápis k listopadu 1926.

⁸⁰ Tamtéž, nestránkováno, zápis k říjnu 1933.

⁸¹ Tamtéž, nestránkováno, zápis k červnu 1933.

⁸² Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1933.

⁸³ Tamtéž., nestránkováno, zápis ke květnu 1937.

ve škole prázdnou, žáci poslouchali vysílání pohřbu rozhlasem na náměstí. Na škole byl vyvěšen smuteční prapor.⁸⁴

V roce 1938 se chystal československý národ oslavit dvacetileté výročí samostatnosti. Bohužel nebylo přáno, aby lid žil v klidu. Občané německé národnosti se dožadovali připojení k německé říši a používala k tomu i násilí. Pořádali nedovolené průvody, ohrožovali státní úředníky, policii i četnictvo. V městech docházelo k výtržnostem, při nichž lidé českého národa přicházeli ke zranění ale i o životy.⁸⁵ Doba byla velmi vážná. Události měly rychlý spád, situace se měnila každou hodinu. Bylo nebezpečí, že bude republika napadena, 23. září 1938 byla vyhlášena mobilizace záložníků. V kronice se píše: „Československý národ je připraven a odhodlán ke všemu. Národ československý byl rozhodnut bránit svými životy celé své dosavadní státní území“ Z lišovské školy nastoupil k činné službě vojenské učitel Jindřich Slepíčka.⁸⁶

Dne 4. října prezident Dr. Edvard Beneš zvolil novou vládu o menším počtu ministrů. Hned následující den, 5. října 1938 Dr. Edvard Beneš se vzdal prezidentského úřadu a 22. října se odebral do ciziny. Československo ztrácí své území z jedné třetiny a národ bolestně sleduje, jak se mění mapa jejich země. Přiblížil se i datum 28. října, kdy měl národ slavit 20. výročí samostatného Československa. V kronice je zapsáno: „Těžko slaviti ve chvíli, kdy duše je ještě zlomena bolem a srdce chvěje se úzkostí o svých synů, kteří byli násilně odloučeni od svého národního kmene, kdy tisícileté hranice státní byly násilně přesunuty a kdy jsme se ještě nezpamatovali z hnutých ran osudu. Proto vláda rozhodla, aby letošní den 28. října nebyl oslaven jako svátek, ale aby byl dnem všedním a oslaven prací. Proto v tento den bylo vyučování. Státní vlajka byla na školní budově vyvěšena po celý den.“⁸⁷

Dne 30. listopadu 1938 byl zvolen nový prezident Dr. Emil Hácha. Občané uvítali zvolení nového prezidenta s nadšením, věřili, že bude ochráncem práva a spravedlnosti. Dne 16. března 1939 se zřizuje protektorát Čechy a Morava jako součást Velkoněmecké říše.⁸⁸

⁸⁴ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k 1937., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>.

⁸⁵ Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1938.

⁸⁶ Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1938.

⁸⁷ Tamtéž, nestránkováno, zápis k říjnu 1938.

⁸⁸ Tamtéž, nestránkováno, zápis k březnu 1939.

7 Historie školy 1939–1945

7.1 Charakteristika období

Období v letech 1939-1945 bylo poznamenáno válkou. Budu se nejdříve zabývat charakteristikou období, poté zahájením a ukončením školního roku, počtem žáků, školním slavnostem, zdravotnímu stavu žáků, péči o chudé, knihovně, vlivu války na školství, učitelům a poslední kapitola bude ze života školy. Jak jsem již zmiňovala, tohle období je poznamenáno událostmi 2. světové války. Na konci školního roku jsou děti vybidnuté k dobrému chování, sběru odpadků a léčivých bylin. V tomto období se výrazné oslavy nekonaly. Do kapitoly školní slavnosti jsem poznamenala den, kdy se slavily narozeniny T. G. Masaryka. Následně se připomínaly narozeniny Adolfa Hitlera a Dr. Emila Háchy. Ohledně zdravotního stavu žáků se v těchto letech objevuje onemocnění průšnic. Děti byly vyšetřeny i na srdeční onemocnění. Vliv války se projevil i v chodu knihovny, kdy z knihovny musely být odstraněny knihy s tematikou komunistickou, protiněmeckou, republikánsko-československou. Velký vliv měla válka na školství. Děti se ze začátku nesměly shromažďovat a tím, jak se válka stupňovala, stala se úředním jazykem němčina a též školu obsadily uprchlické tábory. Více se rozepíšu v samostatné kapitole.

Čechy a Morava se staly územím válečným. Na konci třicátých let obsadilo německé vojsko pohraničí, Československo zaniklo a zřídil se Protektorát Čechy a Morava. Nacistická správa zavedla regulované hospodářství s přidělovým systémem, potravinové lístky a šatenky. Na práci do Říše probíhaly nucené odvody. Největší počet nasazených lidí byl v říšských továrnách a podnicích důležitých pro válečné snahy Německa. Byla zde i protižidovská opatření, která měla za cíl likvidaci Židů. Vznikaly domácí odboje i jednotky Čechů a Slováků, kteří bojovali proti nepříteli za hranicemi země.

Česká kultura v době druhé světové války pomáhala českému národu tím, že lidé skrze ni získávali a upevňovali vztah k vlastenectví. Vlastenectví bylo hlavním tématem tehdy vydávaných historických děl. Divadla i přes německou cenzuru demonstrovala národní smýšlení. Nejpobulárnější součástí kultury byl hraný český film, který měl možnost působit a působil na široké vrstvy obyvatelstva. Hraný český film po celou dobu války odolal nátlaku okupantů a nikdy se nesnížil k propagaci fašistů a jejich ideologie.

Toto nepřiznivé období se dotklo i v oblasti věd. Bylo zabráněno vědeckým pracím, také docházelo k uzavírání vysokých škol. Celé české školství bylo ovlivňováno jednotnými germanizujícími osnovami se záměrem zničení české vzdělanosti. Nacisté vyhlásili boj inteligenci našeho národa a mnoho vědců a vysokoškolských profesorů skončilo ve věznicích či koncentračních táborech.⁸⁹

Na východní frontě se roku 1942 začaly vytvářet vojenské jednotky v Buzuluku. Čech, Ludvík Svoboda vedl 1. československý samostatný prapor v SSSR, který bojoval v tzv. třetí bitvě o Charkov. Postupně se jednotka rozšířila a v roce 1944 svedla už jako 1. československý armádní sbor bitvu o Kyjev, dále Bílou Cerekev a zúčastnila se Karpatsko-dukelské operace, kde došlo k velkým ztrátám na životech. Roku 1945 probíhaly boje v Liptovském Mikuláši, postupem přes Martin a Žilinu. Válka skončila v květnu roku 1945 kapitulací Německa.⁹⁰

⁸⁹ BĚLINA, P., RAK, J., POKORNÝ, J. et al. Dějiny země koruny české II., s. 240–248.

⁹⁰ DIESTLER, R., JÚZLOVÁ, J. České dějiny v kostce, s. 235–237.

7.2 Zahájení a ukončení školního roku

Školní rok začínal v prvním týdnu v září. Ve školním roce 1939/1940 to bylo 1. září. Zemská školní rada zřídila na škole rozdělení tříd dle pohlaví, a to od druhé třídy až do páté. Tudíž první třída byla smíšená a od druhé třídy byly vždy dvě třídy rozděleny dle pohlaví. Ve škole se tak vyučovalo v devíti třídách.⁹¹

Školní rok 1941/1942 byl ukončen v prvním týdnu v červenci. Dětem byly rozdány školní zprávy, učitelé promluvili k dětem, jak se mají chovat o prázdninách, aby se vyvarovaly úrazu a stížnostem. Dále byly děti vybídnuty k polním pracím, sběru odpadků a léčivých bylin.⁹²

7.3 Počet žáků

Ve školním roce 1939/1940 bylo školou povinných 279 žáků, 140 chlapců a 279 dívek.⁹³ V následujících letech stav žáků byl víceméně stejný, pohyboval se v rozmezí od 240 do 290 žáků. To bylo nejspíše způsobeno tím, že v okolí Lišova nebyly zřízeny ani zavřeny žádné další školy. V příloze č.5 uvádím tabulku, v níž je každý rok jednotlivě rozepsán.⁹⁴

7.4 Školní slavnosti

V tomto nelehkém období se konala řada změn. Toho si můžeme všimnout například i v den narozenin T. G. Masaryka 7. března 1940. Tento den se oproti předchozím letům vůbec neslavil. Zápis v kronice uvádí toto: „*V den narozenin T. G. Masaryka 7. března byl normální vyučovací den. Od jakýchkoliv projevů, oslav, květinových výzdob bylo podle nařízení bezpodmínečně upuštěno a nařízeno, aby se vyhnulo všem případným projevům i mimo školu.*“⁹⁵ Veškeré další oslavy probíhaly za jasně daných okolností. Ve většině případů obdržela škola proslov od okresního školního výboru.

Dne 15. března 1940 bylo první výročí zřízení protektorátu Čechy a Morava. V tento den se žáci shromáždili v doprovodu učitelů v první třídě, kde řídící učitel učinil proslov, který obdržel četnickou stanicí.⁹⁶ Další roky výročí zřízení protektorátu probíhal podle nařízení okresní školní rady, text proslovu byl zasláný od zemské školní rady.⁹⁷

Oproti předchozím letům si také všimneme toho, že se slavily narozeniny Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera tímto způsobem: žáci i učitelé se sešli v druhé třídě dne 19. dubna 1940, řídící učitel přečetl proslov, který obdržel od okresního školního výboru. Vlajková výzdoba školních budov byla provedena podle předpisů. Následující den vyučování neprobíhalo. Další roky byly narozeniny Vůdce oslaveny tak, jak bylo nařízeno.⁹⁸

„*Oslavy prezidenta JUDr. Háchy byla provedena 8. července podle směrnic v oběžníku obsažených.*“ Tak je napsáno v kronice školy, více informací nemáme.⁹⁹

⁹¹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k září 1939., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁹² SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, s. 13., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

⁹³ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k září 1939., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁹⁴ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, s. 10., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

⁹⁵ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k březnu 1940., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

⁹⁶ Tamtéž, nestránkováno, zápis k březnu 1940.

⁹⁷ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, s. 12., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

⁹⁸ Tamtéž, s. 6.

⁹⁹ Tamtéž, s. 13.

7.5 Zdravotní stav žáků

První zmínka o zdravotním stavu žáků byla ze dne 20. května 1940, kdy obvodní lékař MUDr. Bezpalec přeočkoval děti sedmileté a čtrnáctileté. Proti čemu byly děti přeočkovány, není již zmínka.¹⁰⁰ Další zmínkou o zdravotním stavu žáků je ze školního roku 1943/1944. V listopadu 1943 se vyskytlo u dětí onemocnění zánětu průdušnic. Škola se nezavírala, pouze se zhoršil průměr docházky u dětí.

V následujícím roce 1944 proběhla prohlídka všech žáků odborným lékařem srdečních chorob MUDr. Kubišem. Zdravotní stav žáků byl zapsán přítomnými sociálními pracovníky OPM a rodiče ohrožených dětí byli informováni a bylo jim doporučeno, aby přišli k podrobnější prohlídce jejich dětí v nemocnici. Celkový stav dětí ve zdejší škole je podle Dr. Kubiše celkem dobrý.¹⁰¹

Okresní péče o mládež každý rok vykazuje ročenku o stavu žáků a zjistila, že 46 dětí má zvětšené mandle, 20 dětí má asthenii, 1 anémii, 6 systolickou šelest, 18 plochý hrudník, 1 je dalekozraký, 1 má štítnou žlázu a 1 trpí podvýživou. Tuberkulinová zkouška byla provedená u 44 dětí, z nichž 39 je negativní a 5 dětí je pozitivních. Děti byly poslány k odbornému lékaři na prohlídku.¹⁰²

7.6 Péče o chudé

Období druhé světové války doléhalo i na chod školy. Škola se snažila pomáhat chudým dětem, proto byly nejchudší děti poděleny polévkou. O tuto péči se starala okresní péče o děti a mládež. Tato organizace dokonce i v roce 1940 ošatila 54 dětí o Vánocích.¹⁰³

7.7 Knihovna

Z knihovny byly v roce 1939 přezkoumány učitelské i žákovské knihovny. Byly vyloučeny všechny spisy, které byly spojeny s tendencí legionářskou, komunistickou, protiněmeckou, republikánsko-československou. Tyto knihy nesměly být půjčovány ani žákům, ani učitelům. Knihy byly zahaleny, uloženy a zapečetěny, aby byly nepřístupné.¹⁰⁴

„Výnosem ošr. č. 2685 z 19.7.41 vyloučeny spisy T. G. Masaryka ze žák. knihovny.“ tak je napsáno v kronice školy.¹⁰⁵

Z žákovské i učitelské knihovny byly vyloučené závadné knihy, učebnice, mapy, obrazy. Byly odvedené na okresní úřad v Českých Budějovicích, kde byly archivovány.¹⁰⁶

7.8 Vliv války na školství

Napjatá politická situace mezi Německem a Polskem vyvrcholila ve válku, k níž se připojila Anglie a Francie jako spojenci Polska. Válka vypukla na konci srpna 1939. Okresní školní výbor v Českých Budějovicích dne 4. září 1939 rozhodl o přerušení vyučování od 4. září do 14. září 1939. Válka mezi Polskem a Německem trvala 18 dní, v den pádu Varšavy byly vyvěšeny v městech a ve škole říšské vlajky a vlajky Protektorátu.

¹⁰⁰ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis ke květnu 1940., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

¹⁰¹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, s. 24., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

¹⁰² Tamtéž, s. 31.

¹⁰³ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k r. 1940., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

¹⁰⁴ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1939.

¹⁰⁵ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, s. 8., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 12.

Ve školním roce 1939/1940 bylo žákům zakázáno se shlukovat, shromažďovat. Byly zakázány průvody žáků na všech veřejných místech. Na kulturní výstavy, vycházky směli žáci docházet pouze samostatně. V prosinci téhož roku byla v Lišově zřízena nová jednotřídní škola německá. Její činnost byla oslavena v neděli.¹⁰⁷

Školní úřady rozhodly o provedení učitelské sbírky pro Německý Červený Kříž. Každému učiteli bylo odvedeno 1 % z výplaty.¹⁰⁸

Před začátkem školního roku 1940/1941 byly opatřeny tyto nařízení: byly odstraněny české nápisy a označení a byly nahrazeny německo-českými, úřední česká razítka vyměněna za německo-česká.¹⁰⁹

O letních prázdninách 1941 byl v Českých Budějovicích uspořádán kurz němčiny pro správce škol. Pro účely zdejší německé školy byly zabráněny dvě místnosti zdejší školy.¹¹⁰ Dne 4. listopadu 1941 bylo nařízeno okresní školní radou vyřazení státního znaku ze všech školních tříd, dále bylo nařízeno používat německý jazyk vždy při styku s úřady.¹¹¹ Okresní školní rada v Českých Budějovicích oznámila, že se od ledna 1941 zavádí vyučování německého jazyka jako povinného předmětu od 3. třídy.¹¹² Od ledna 1942 bylo vyučování němčiny povinné i v první a druhé třídě.¹¹³ Od roku 1942 se stala němčina úředním jazykem.

Začátkem školního roku 1942/1943 se všichni učitelé z lišovské školy zúčastnili zkoušky z německého jazyka a výsledky jim následně byly zaslány.¹¹⁴

Na začátku školního roku 1944/1945 byla budova školy přechodně obsazena oddíly říšské branné moci. Z tohoto důvodu bylo zavedeno střídavé polodenní vyučování. Zároveň v tomto roce došlo i k totálnímu válečnému nasazení. Z tohoto důvodu byli povoláni i řídicí učitelé, z lišovské školy to byl Jaroslav Kaněra.¹¹⁵ Do totálního nasazení byli rovněž povoláni i další učitelé a učitelky. Učitelka literatury byla povolána do hospodářství v Hřutově po dobu války, další učitelka byla povolána do závodní kuchyně. Jelikož učitelé ubývali, došlo ke spojení tříd. V kronice se píše: „V důsledku všech shora uvedených změn bylo zavedeno ve 4. a 5. tř., pod třídním vedením učitelky L. Cílkové a v 1. a 2. třídě, pod třídním vedením učitelky N. Strakové střídavé polodenní vyučování. Třída 3.A. a 3.B. jakož i 6., a 7. třída byly sloučeny a vyučovací poměry podle oběžníku školské úřadovny ze dne 26. srpna 1944 č.6863/44. Některé literární předměty přiděleny také učitelkám domácích rouk.“¹¹⁶ Po dvou měsících byly učitelky uvolněny z válečného nasazení a vrátily se zpět do školy. Tímto vyučování již nebylo polodenní.

Na začátku roku 1945 byla vydána zprava, aby škola vyklidila místnosti pro tábor uprchlíků. V kronice je zapsáno: „Všechny učebny školy byly úplně vyklizeny. Dne 25. února 1945 obsadilo 5 tříd zdejší školní budovy 90 uprchlíků z východních oblastí. Správce školy byl jmenován vedoucím tábora a všichni učitelé zasazeni na základě výnosu okresního hejtmána k hospodářskému vedení tábora nebo do kuchyně,

¹⁰⁷ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k r. 1939/1940., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

¹⁰⁸ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940-1945.*, nestránkováno, zápis k roku 1940., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 1.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 8.

¹¹¹ Tamtéž, s. 8.

¹¹² Tamtéž, s. 6.

¹¹³ Tamtéž, s. 11.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 14.

¹¹⁵ Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1944.

¹¹⁶ Tamtéž, nestránkováno, zápis k srpnu 1944.

v nichž se pro uprchlíky vařilo.“ Vyučování probíhalo střídavě polodenním vyučováním ve dvou učebnách městské mateřské školy a v prázdných místnostech hotelu „Obec“. Rozvrh byl upraven.¹¹⁷

O táboře uprchlíků je v kronice přímo kapitola. V budovách školy se nesmělo učit z důvodu, že prostory byly dány k dispozici uprchlickým táborem Němců přehajících před spravedlivou odplatou rudé armády. „Řídící učitel a zástupce byli povoláni k plnění všech rozkazů. Jejich kolegové byli nuceni vést ve všech třech hotelích zásobování a stravování 300 osob. Nejhůře na tom byly ženy, učitelky. Učitelky obecné a mateřské školy musely konat nejhrubší práce, úklid, drhnutí podlah, práce v kuchyni. Jejich práce byla kontrolována Němkou Otilií Farkovou.“ Tak je zapsáno v kronice školy Lišov.¹¹⁸

7.9 Učitelé školy

Vlivem rozšíření tříd v místní škole se musel rozšířit i počet učitelů na škole. Začátkem školního roku 1939/1940 se stal novým řídicím učitelem Antonín Jasan, který dříve působil v Římově. Dalším novým učitelem byl František Mazanec, dříve působil v Nových Hradech. Mezi další nové učitele patří i František Tůma. František Tůma studoval v místní škole, o první světové válce nastoupil do vojenské služby, dokonce v ruské frontě zůstal v zajetí až po dobu uzavření míru, tedy až do roku 1929. Tohoto roku se vrátil a nastoupil do učitelství v Podkarpatské Rusi. Mezi další novou učitelku patří Věra Švingerová, dříve působila ve Štěpánovicích. Dívčím ručním pracím vyučuje Zdeňka Komárková, náboženství římsko-katolické vyučují v první, a obou třetích třídách Václav Šteinback, v obou druhých třídách Josef Šneweis a v obou čtvrtých třídách a obou pátých třídách Václav Zítek. Náboženství českomoravské vyučuje Jan Benda, jenž je učitelem tohoto vyznání. Děti avantgardní vyznání československé vyučuje Vojtěch Kureš. Jazyk německý je ve zdejší škole vyučován jako nepovinný, vyučování začíná od obou třetích tříd, vyučováno je dvě hodiny týdně. Vyučují ji zkušený Antonín Jasan a Josef Francouz.¹¹⁹

Dne 31. března 1941 byl Antonín Jasan, řídicí učitel lišovské školy k vlastní žádosti přeložen do trvalé výslužby a správy školy. Okresní školní rada tentýž den ustanovila nového řídicího učitele a tím se stal pan Čížek.¹²⁰ O letních prázdninách v roce 1941 byla školní rada reorganizovaná, ředitelem školy se stal František Šachl, jako náměstkem starosta města Jan Němec. Před začátkem školního roku 1941/1942 odešli tři učitelé, kteří byli přeloženi do jiných škol.

7.10 Ze života školy

I v tomto krutém období docházel do školy minimálně jednou ročně školní inspektor Adolf Linka. V kronice je zapsáno: „Okresní školní inspektor pan Adolf Linka vykonal prohlídku zdejší školy ve dnech října a 19. prosince 1939. Byl přítomen vyučování ve všech třídách u všech třídních učitelů. Celkový výsledek své inspekce značil za dobrý.“¹²¹ Následující roky jezdil na inspekci školy Jaroslav Kuba.

Ve školním roce 1939/1940 byla velmi tuhá zima. Napadlo velké množství sněhu, kdy se sníh držel až do března. Z tohoto důvodu byla v únoru zavřena škola kvůli

¹¹⁷ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945.*, s. 32., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

¹¹⁸ Tamtéž, s. 32.

¹¹⁹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis k r. 1939., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

¹²⁰ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, s. 6., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

¹²¹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, zápis z r. 1939., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

nedostatku uhlí. O zavření škol rozhodlo ministerstvo školství a osvěty. Škola byla zavřena od 4. února do 4. března 1940.¹²² I v dalších letech byl problém s nedostatkem paliva. Ve školním roce 1944/1945 byly děti kvůli nedostatku paliv doma, do školy docházely pouze jednou týdně, kdy jim byly zadány domácí úkoly.¹²³

Vládní nařízení z 20. srpna 1941 byla provedena úprava obecné a měšťanské školy. Obecná škola je pro 8 školních roků a měšťanská škola je 4letá a výběrová. Také byl zrušen název měšťanské školy na školu hlavní, dále byla zvýšena vyučovací povinnost učitelů.¹²⁴

Před zimními prázdninami ve školním roce 1943/1944 proběhla vánoční besídka v sále hotelu „Obec“. Byl připraven mravně-výchovný program vedený řídicím učitelem. Následně byly všem dětem rozdány dárky, v kronice je zapsáno: „Připravením mravněvýchovného programu vedeného říd. uč. v. v. J. Podlahou a provedeného dětmi obec. i hlavní školy, a podělením všech dětí dárky byla nejen učiněna radost všem žákům, ale zakoupením obuvi i sociálně pomoženo nejchudším z našich svěřenců.“ Po zakončení besídky začaly vánoční prázdniny až do 11. ledna.¹²⁵

Lišovská pouť se konala 10. května 1945, kdy bylo Česko osvobozeno Rusy. Lidé se radovali, smáli, bavili se. Ve městě vlály prapory červenobílé barvy. Červené barvy znamenaly žhavé nesmiřitelnosti s nacismem a bílá barva znamenala radost. Mezi těmito prapory vlály i prapory rudé zástavy se srpem a kladivem. Symbol samostatnosti.¹²⁶

¹²² SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, nestránkováno, zápis z r. 1940., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

¹²³ Tamtéž, nestránkováno, zápis z r. 1944/1945.

¹²⁴ Tamtéž, nestránkováno, zápis z r. 1941.

¹²⁵ Tamtéž, nestránkováno, zápis k prosinci 1943.

¹²⁶ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1945–1957*, nestránkováno, zápis z května 1945., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/374/3/511/702/102/0>

8 Škola v Lišově v letech 1945-1950

8.1 Charakteristika období

Školní kroniky, tak jako v letech předchozích, mají obdobné zápisy. Obsah se mění a po uplynulé době ukazuje na to, jak se doba vyvíjela. Budu se věnovat tomu, tak jako v předchozích kapitolách, a to charakteristice období, počtu žáků ve škole, zahájení a ukončení školního roku, školním slavnostem, životu školy i péči o chudé a postižené válkou. Začátek a konec školního roku probíhal velmi obdobně jako v předchozích letech, na konci školního roku jezdily děti na školy v přírodě, na výlety a vycházky do okolí. Ve školních slavnostech budu zmiňovat narozeniny T. G. Masaryka, ale také se slavily narozeniny i E. Beneše, později nového prezidenta K. Gottwalda. Slavil se svátek 28. října každý rok po ukončení války. Mezi slavnosti školy patří i oslavy příchodu Rudé armády k 4. květnu. Podrobněji se o mnoho rozepíšu v samostatné kapitole. V kapitole péče o chudé a postižené válkou se zmíním o sbírkách ve prospěch lidí, kteří byli zasaženi válkou.

V znovu obnoveného Československém státě bylo stanoveno programové prohlášení první československé vlády, Košickým vládním programem, který ukotvoval v politickém systému Národní frontu, která sdružovala komunistickou, sociálně demokratickou, národně socialistickou a lidovou politickou stranu. Na Slovensku ještě Stranu práce, Demokratickou stranu a Stranu svobody. Byla vydána zákonodárná ustanovení, tzv. dekrety, které řešily majetek a občanská práva německých a maďarských menšin v Československu. Důležitými dekrety byly ty, které se týkaly potrestání nacistických zrádců a kolaborantů a také dekrety znárodnovací. V poválečné době šlo k omezení soukromého majetku, k pozemkové reformě a ke znárodnění důležitých průmyslových odvětví. Vznikaly rozpory mezi stranami Národní fronty. Volby roku 1946 potvrdily popularitu komunistů, kteří následně obsadili v nové vládě nejvýznamnější ministerstva. V únoru roku 1948 Komunistická strana Československa v čele s Klementem Gottwaldem se chopila moci. V období socialismu probíhala kolektivizace zemědělství, vzrostl důraz na průmyslovou výrobu a počet dělníků se zvyšoval. Nový režim přinesl změnu české společnosti. Hodlal společnost očistit od třídních nepřátel.¹²⁷ Katolickou církev považovali komunisté za obzvlášť nebezpečného protivníka a stala se v březnu roku 1950 proběhly procesy s českými a slovenskými církevními hodnostáři, řada z nich byli odsouzeni k pobytu ve vězení. Také v březnu 1950 byla popravena Milada Horáková, která se po komunistickém převratu v roce 1948 stala nežádoucí osobou a v roce 1950 byla obětí justiční vraždy v důsledku politických procesů v komunistickém Československu.¹²⁸ V oblasti kultury a umělecké tvorby se stal doktrínou socialistický realismus. Nepohodlní autoři byli odstraněni, redakce a umělecké svazy prošly „čistkami“.¹²⁹

V oblasti školství také došlo ke změnám. V roce 1948 byl přijat zákon o jednotné škole, který prosazoval ministr školství Zdeněk Nejedlý. Zavedlo se základní obecné vzdělání pro mládež ve věku 6-15 let. Povinná devítiletá školní docházka. Školství zahrnovalo školy mateřské, národní (pětiletý 1. stupeň jednotné školy), střední (čtyřletý 2. stupeň jednotné školy) a školy středního stupně. Školy středního stupně se dělily na povinné a výběrové. Do povinných středních škol

¹²⁷ DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. České dějiny v kostce, s. 238.–243.

¹²⁸ BĚLINA, P., RAK, J., POKORNÝ, J. et al. Dějiny země koruny české II., s. 269.

¹²⁹ Tamtéž, s. 250.

zahrnujeme odborné školy a bývalé učňovské školy. Do škol výběrových patřila gymnázia, odborné a vyšší odborné školy. Škola byla politickou institucí a měla za cíl vychovávat politicky uvědomělé občany, proto vznikl i nový předmět a tím byla politická výchova, později se tento předmět nazývá výchovou občanskou. Byly vypracovány nové osnovy, plány i učebnice.¹³⁰ Na vysokých školách začal očistný proces. Byli vyloučeni všichni studenti, kteří byli nevyhovující kádrovým posudkem. Kádrovým posudkem byl spis s údaji o názorech a ideologických postojích. O nejvíce studentů přišla právnická fakulta Univerzity Karlovy. Postiženi byli i učitelé a profesori, většinou s mnohaletými vědeckými zkušenostmi, ovšem bez správného světonázoru, který by spadl do socialismu.¹³¹

8.2 Počet žáků ve škole

Ve školním roce 1945/1946 bylo školou povinných 229 dětí. 109 chlapců a 120 dívek. Další roky se počet dětí na škole snižoval až k 191 žákům.¹³² V příloze č.6 je uvedená tabulka. Ke snižování žáků docházelo v důsledku otevření nové školy v Dunajovicích.

8.3 Začátek a konec školního roku

Začátek školního roku probíhal obvyklým způsobem, jako je již napsáno v předešlých kapitolách. Školní rok 1945/1946 začínal 3. září. V průběhu pár let došlo k mnohým změnám a nejdůležitější pro chod školy je ta, že nový prezident Gottwald svým prezidentováním přinesl do Československa novou ideologii a tím byl komunismus. Začátek školního roku 1949/1950 byl v kronice zaznamenán obsáhleji: „Protože zahajujeme letošní rok v 1. roce 5LP, chce také lidově demokratická škola plnit a také úspěšně splnit všechny úkoly, jež se od ní očekávají. Zaměříme všechno úsilí k výchově nového socialistického člověka, uvědomělých občanů lidově demokratického státu, skutečných československých vlastenců a oddaných zastánců socialismu.“¹³³

Konec školního roku byl datován k poslednímu týdnu v červnu. V kronice je to zaznamenáno takto: „Dětem vydány školní zprávy s ponaučením, jak se mají chovati o prázdninách, aby se vyvarovaly úrazů a stížností. Vybídnuty k pomoci při zemědělských pracích, a zapříčinily se podle svých sil, aby úroda byla včas sklizena, a tak zajištěna výživa celého našeho národa. S přáním zotavení odcházely děti domů.“¹³⁴ Na konci školního roku probíhal „Týden dětské radosti“. Podnikaly se výlety a procházky v okolí. Při vycházkách sbíraly děti léčivé byliny.¹³⁵ Konec školního roku probíhal stejným způsobem, děti byly vybídnuty k polním pracím, poslušnosti, sběru lesních plodin, které jsou důležité pro potravinářský průmysl i vývoz, i jako možnost výdělku, který by dětem umožnil i nákup oblečení a na potřeby pro následující školní rok.

¹³⁰ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. Pedagogika pro učitele, s. 84-85.

¹³¹ SOJKOVÁ, A. Personální očista na československých vysokých školách po roce 1945 se zaměřením na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Časopis PRAVNĚHISTORICKÉ STUDIE-Karolinum. Nakladatelství Karolinum Univerzita Karlova-Karolinum [online]. Copyright © Karolinum 2020 [cit. 01.03.2020]. Dostupné z: <https://karolinum.cz/casopis/pravnehistoricke-studie/rocnik-45/cislo-2/clanek2714>, s. 261.

¹³² SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1945–1957*, nestránkováno, zápis k r. 1954/1946., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/374/3/511/702/102/0>

¹³³ Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1949.

¹³⁴ Tamtéž, nestránkováno, zápis k červnu 1946.

¹³⁵ Tamtéž, nestránkováno, zápis k červnu 1946.

8.4 Školní slavnosti

Každý rok v polovině září bylo vzpomenuo výročí úmrtí prvního prezidenta republiky a prezidenta osvoboditele, T. G. Masaryka. Připomenuto bylo ve všech třídách, žákům bylo vysvětleno životní dílo Masaryka, Masarykovy zásady, kterými byl zvěčnělý.¹³⁶

Dále byly oslaveny narozeniny prezidenta Dr. Edvarda Beneše, později i nového prezidenta Klementa Gottwalda a výročí úmrtí V. I. Lenina. Narozeniny Gottwalda byly v kronice zmíněny v roce 1949 následovně: „*Dne 23. 11. 1949 v 1. hod. vyučovací vyložili učitelé dětem význam díla Kl. Gottwalda pro náš lid, příklad života a díla věrného syna dělnické třídy, jeho úsilí o lepší život našich národů, státnickou moudrost a prozíravost velkého žáka Lenina a Stalina. Protože nejlepší oslavou prezidentových narozenin je uvědomělá práce, organisován na škole ve dnech 21. až 26. 11. týden vzorné školní práce.*“ Týden školní práce byl poctou prezidentu Klementu Gottwaldovi.¹³⁷

Státní svátek 28. říjen se slavil následovně. Žáci se shromáždili v první třídě, která byla slavnostně vyzdobena. Následoval projev, ve kterém se zhodnotila mravní cena svobody, statečné úsilí lidu o ni a odpovědnost všech občanů za její udržení. Slavnost byla zakončena Státní hymnou.¹³⁸ V roce 1948 proběhla velká oslava k tomuto dni. Konalo se shromáždění ke třicátému výročí založení Československa. V kronice je zapsaná celá jedna strana, co se stalo za uplynulých 30 let. Jsou popsány oslavy, které probíhaly obvyklým způsobem. Po slavnostech se děti shromáždily na školní zahradě, kde zasadily společně tři ovocné stromy.¹³⁹

Dne 6. listopadu 1945 proběhla oslava výročního dne vítězství proletářské revoluce v SSSR. V kronice je zapsáno takto: „*Po prvních dvou vyučovacích hodinách shromáždilo se žactvo ve vyzdobené učebně 1. třídy, kde v slavnostním proslovu vyličen stav ruského národa za carismu, rozpad carismu za první světové války, chaos rozkladu a březnové revoluce, proletářská revoluce pod vedením Lenina, vítězství proletářské revoluce a úspěch její budovatelské práce za Stalina. Zdůrazněn význam 7. listopadu pro vítězství nad Německem a pro sdružení slovanských národů. Oslava byla zakončena československou a ruskou hymnou.*“¹⁴⁰

Každý rok v únoru byla vykonávána oslava výročí založení Rudé armády. Při oslavách byla vyjádřena úcta a díky Rudé armádě za osvobození. Slavnosti byly ukončeny československou hymnou a také i sovětskou.¹⁴¹

Další oslavy se konaly každý rok v květnu. Dne 4. května 1946 byla uspořádána společná školní oslava květnové revoluce. V kronice je zapsáno: „*V proslovu bylo vzpomenuo práce zahraničních i domácích bojovníků pro naše osvobození, velkých zásluh Spojenců a jejich armád o novou svobodu Československa, zvláště pak zdůrazněna naše vděčnost Sovětskému svazu a Rudé armádě za očistu republiky od fašistických nepřátel a za rychlou pomoc, která zachránila naše hlavní město Prahu před zkázou. -Žactvu doporučena účast na průvodu při veřejných slavnostech, pořádaných v místě ve dnech 5. 8. a 9. května.*“¹⁴²

¹³⁶ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1945–1957*, nestránkováno, zápis k r. 1945., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/374/3/511/702/102/0>

¹³⁷ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1948.

¹³⁸ Tamtéž, nestránkováno, zápis k září 1945.

¹³⁹ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1948.

¹⁴⁰ Tamtéž, nestránkováno, zápis k listopadu 1945.

¹⁴¹ Tamtéž, nestránkováno, zápis k únoru 1946.

¹⁴² Tamtéž, nestránkováno, zápis ke květnu 1946.

Svátek práce a páté výročí osvobození republiky oslavovali žáci společně s učiteli. Škola byla vyzdobena na 1. máje státní vlajkou, k vnitřní výzdobě byly použity hesla Národní fronty, které byly určeny přímo žákům.¹⁴³

Dne 10. června 1946 byla v kronice napsaná první zmínka o tragické lidické tragédii. Tento den byl 4. výročí této tragédie, důstojným způsobem bylo vzpomenuo památky těch, kdo v Lidicích zahynuli, a to v jednotlivých třídách v první vyučovací hodině. „Bylo zdůrazněno, že německá nenávisť k českému lidu se zde projevila způsobem, který v dějinách kulturních národů nemá obdoby.“¹⁴⁴

Nevídanou oslavou, která proběhla v roce 1948 a měla vliv na školství, bylo slavení školského zákona ze dne 21. dubna 1948, kdy byl schválen zákon o jednotné škole, jehož autorem byl ministr školství a národní osvěty Zdeněk Nejedlý. Provedením nového zákona o základní úpravě jednotného školství se dostane veškeré mládeži Československa bez rozdílu původu, sociálnímu postavení a vyznání jednotné výchovy a obecného a odborného vzdělání na školách, které tvoří jednotnou školskou soustavu. Jednalo se o velikou událost, proto byly školní budovy vyzdobeny státními vlajkami.¹⁴⁵ Na základě nového zákona byla uspořádána další slavnost, jež se zúčastnilo veškeré žactvo i celý učitelský sbor. Důvodem této sešlosti bylo to, že řídící učitel vysvětlil význam školského zákona, jeho hlavní zásady a byl zdůrazněn jeho demokratický charakter. Tato změna má velký dopad na školství a v kronice je uvedeno následovně: „Přístup k nejvyšším stupňům vzdělání je nyní otevřen nejen mládeži městské, nýbrž i venkovské a výběr schopných pro vyšší vzdělání bude prováděn z celé podstaty národa, takže ani na jediný talent nebude zapomenuto.“¹⁴⁶ Slavnost byla zakončena zpěvem státní hymny.

8.5 Ze života školy

Každou zimu se v kronice vyskytuje zmínka o nedostatku uhlí. Kvůli nemožnosti vytápět třídy bylo v roce 1945 přerušeno vyučování. Vyučování probíhalo střídavě po třech třídách dopoledne. Tento režim trval téměř tři měsíce od 14. ledna 1945 do 18. března 1945.¹⁴⁷ Následující rok taktéž bylo zastaveno vyučování. Děti docházely do školy pro úkoly dvakrát týdně.

Rok, co rok také navštěvoval školu inspektor. Ve školním roce 1945/1946 byl na zdejší škole okresní školní inspektor Ludvík Úbl. Své pozorování, připomínky, přání a pokyny sdělil všem učitelům.¹⁴⁸

Ve školním roce 1946/1947 se konala sbírka tkanin, která byla jednorázová. Bylo sebráno 130 kg textilních odpadků a odvedeno sběrači z Č. B., který za ně zaplatil 136 Kčs do školní pokladny.

V květnu 1948 prezident Dr. Edvard Beneš rezignoval na prezidentskou funkci. Rezignaci předal předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi. Následující měsíc byl volen nový prezident Klement Gottwald. Tato událost je v kronice popsána následovně: „Náš nový prezident vyšel z lidu, zůstal mu věren a pracoval vždy doma i za hranicemi pro blaho obou národů Československa. Všechn lid pozdravuje státníka Klementa Gottwalda na stolci prezidentskému jistotou, že s ním v čele dovede svou zemi

¹⁴³ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1945–1957*, nestránkováno, zápis k r. 1950., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/374/3/511/702/102/0>

¹⁴⁴ Tamtéž, nestránkováno, zápis k červnu 1946.

¹⁴⁵ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1948.

¹⁴⁶ Tamtéž, nestránkováno, zápis dubnu 1948.

¹⁴⁷ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1945.

¹⁴⁸ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1946.

k velikému cíli – socialismu.“¹⁴⁹ Na začátku školního roku 1948/1949 přišla smutná zpráva o úmrtí bývalého prezidenta E. Beneše.

Od roku 1948 došlo ke změně systému, kdy Gottwald prosadil svou komunistickou ideologii, která po dlouhou dobu ovlivnila školství. Znakem komunismu bylo i to, že byla snaha proti křesťanské škole, první zmínky o nekřesťanskou školu máme již z první republiky, jednalo se o nekonfesní školu.

8.6 Péče o chudé a postižené válkou

Okresní školní rada v Českých Budějovicích č. 8695/45 z 20. října 1945 vyzvala žáky a učitelé k uspořádání sbírky ve prospěch válkou těžce postiženému Slovensku. Výsledek sbírky dopadl následovně: 82 kusů různého šatstva a prádla pro děti, 23 párů obuvi, 14 knížek pro děti, 1 hračka a 2671,60 Kčs v hotovosti. Okresní školní rada po schválení o. š. r. účinkovaly některé děti v divadelním představení a v dětské besídce. Zisk byl darován ve prospěch vánoční nadílky, ze které byly podarovány děti.¹⁵⁰ Další zmínky o péči o chudé je zmiňováno v každém školním roce. V kronice je zápis ze školního roku 1946/1947 a to: „*Pro chudé děti zdejší školy zaslala OPM v Lišově 30 poukazů na obuv zdarma. Poděleny byly děti z rodin sociálně nejslabších podle dobrozdání třídních učitelů.*“¹⁵¹

V dubnu 1947 byla uspořádána sbírka peněz a brambor pro obyvatele Rumunska. Rumunsko bylo postižené krutou zimou a jarní živelnou pohromou. Obyvatelstvo bylo ohroženo přímo hladem. V některých krajích zemřelo 75-100 % dětí narozených v minulém roce! Výsledek sbírky činil 406,70 Kčs a rodiče dětí odvedlo téměř 200 kg brambor.¹⁵²

Mezinárodní školní fond přidělil škole prostřednictvím Okresní péče o mládež v Lišově hygienické potřeby pro děti ze sociálně slabých rodin. Pro sociálně slabé rodiny bylo zavedeno stravování ve škole.¹⁵³

¹⁴⁹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1945–1957*, nestránkováno, zápis k r. 1948., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/374/3/511/702/102/0>

¹⁵⁰ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1945.

¹⁵¹ Tamtéž, zápis k roku 1947.

¹⁵² Tamtéž, nestránkováno, zápis k dubnu 1947.

¹⁵³ Tamtéž, nestránkováno, zápis k r. 1947.

9 Závěr

Tato bakalářská práce popisuje značnou část historie školy v Lišově, a to v letech 1900 až 1950. Cílem práce bylo zmapování historie lišovské školy s ohledem na to, jak jednotlivé politické změny měly vliv na školu a školství.

Informace jsem čerpala z velké většiny z dochovaných školních kronik, které jsou psány ručně a jsou dostupné online na webových stránkách digiarchivu. Další informace jsem čerpala z literatury zaměřené na historii školství a též na dějiny školství v Lišově.

Tuto práci jsem rozdělila celkem do sedmi kapitol, z nichž první dvě kapitoly pojednávají celkově o historii města Lišov a dějinách lišovské školy od počátku do roku 1900. Další kapitoly jsou rozděleny podle následujících období, historie školy 1900/1914, historie školy 1914/1918, historie školy 1918/1939, historie školy 1939/1945 a historie školy 1945/1950. Školní kroniku psal většinou ředitel školy, dříve se nazýval řídicím učitelem. Každé období je typické něčím jiným. Také velmi záleželo na řediteli, které údaje v kronice uvedl, např. v letech 1900/1914 se ve školní kronice nevyskytují žádné informace o zdravotním stavu žáků, to můžeme najít např. v letech 1939–1945 až 1950.

Z práce můžeme získat alespoň základní přehled o padesáti letech historie školy v Lišově, které i v tomto krátkém období muselo reagovat na politické změny. Přecházelo z Rakousko-Uherské monarchie do nelehkých časů první světové války. Dále školský systém přecházel do období první republiky, dále do období protektorátu a do velmi těžkých časů druhé světové války. Následně se dostalo až pod přísnou kontrolu socialistického režimu.

Jednotlivá období byla rozdílná. V době Rakouska-Uherska byla ovlivněna docházka žáků tím, že děti vypomáhaly v hospodářství. V období válek docházelo k tomu, že učitelé byli povoláni do války. Ve druhé světové válce došlo i k uzavření školy, to bylo způsobeno tím, že škola byla zabrána vojskem. V jednotlivých letech si můžeme ale všimnout i té pozitivní stránky. Tím bylo neustálé modernizace školy.

V průběhu jednotlivých let lze také sledovat změny učebních osnov, skladbu předmětů výuky, vývoj významu náboženství, a to od samozřejmého zahrnutí tohoto předmětu do osnov škol až po jeho naprostou netoleranci ze strany státní moci.

Město se podílelo na důležitých školních akcích a oslavách, podporovalo školu, a naopak škola byla připravena podporovat a reprezentovat město. Potěšilo mě, že přes všechny společenské a politické změny, které měly na školu jednoznačně vliv, byl kladen důraz na podporu sociálně znevýhodněných žáků a pomoc přicházela jak zvenčí formou darů jednotlivců i organizací, tak v rámci kolektivu školy, kdy majetnější žáci a jejich rodiče podporovali své chudší spolužáky.

Učitelé za každého režimu organizovali práce vedoucí ke zlepšení školství a vzdělávání, připravovali přednášky, proslovy, praktické ukázky školních prací, organizovali různé společenské akce. Výlety byly směřovány na místa, jejichž poznání bylo žákům nějakým způsobem ku prospěchu. Po roce 1948, kdy došlo k totalizaci školství, měla velkou váhu politická angažovanost učitelů. Poměry ve společnosti se odrazily i v poměrech uvnitř školy. Teprve v 60. letech 20. století přichází uvolnění politické atmosféry a pokusy o změnu školského systému. To už je ale jiná kapitola našich dějin.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a odborné studie

APFEL, V., *Prípád Mayerling: následník trónu Rudolf Habsburský: obeť, či páchatel?* První vydání. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej., 2013, ISBN 978-80-8115-131-6

BARTOŠOVÁ, Jana. *Škola a Velká válka*. V Přerově: Muzeum Komenského, 2014. ISBN 978-80-87190-31-9.

BĚLINA, P., RAK, J., POKORNÝ, J. et al. *Dějiny země koruny české II.*, Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.

DIESTLER, R., JŮZLOVÁ, J. *České dějiny v kostce*. Praha: Euromedia Group, 2014. ISBN 978-80-242-4638.

HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha: Brána ; Knižní klub, 1996., ISBN 80-85946-19-X.

HERRE, Franz. *Císař František Josef I.*, Praha: Ikar, 1998., ISBN 80-7202-336-5.

JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1994. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-0-5.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4.

KOLDA, Vlastimil. *Lišov v letech první světové války: (válečná kronika Jana Pince z let 1914-1918)*. Lišov: Město Lišov, 2008. ISBN 978-80-254-6336-9

KORÁB, Julius. *Zlatá zrnka: sbírka citátův, aforismův a p.*, Plzeň: V.Steinhauser, 1885. ISBN neuvedeno.

KOVÁŘ, Daniel. *Lišov 1334-2004: stránky z dějin jihočeského města*. Lišov: Město Lišov, 2004. ISBN 80-239-4126-7.

KOVÁŘ, Daniel. *Českobudějovicko. Svazek II. Pravý břeh Vltavy*. České Budějovice: Veduta, 2008. ISBN 978-80-86829-41-8

KOVÁŘ, Daniel. *Lišov 1334-2004: stránky z dějin jihočeského města*. Lišov: Město Lišov, 2004. ISBN 80-239-4126-7

KŘIVÁNEK, Jan. *Příručka zákonů, nařízení a předpisů o národním školství v republice Československé*. Brno: Ústřední spolek učitelů na Moravě, 1924. ISBN neuvedeno.

PÁNKOVÁ, Markéta a Helena PLITZOVÁ. *Odras I. světové války ve škole a ve společnosti*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2015. ISBN 978-80-86935-32-4

PLÁVEK, Aleš František. *Pane řídící, čím to je: kapitoly z historie školy v Hůrkách*. Vydání první. [Hůrky]: Spolek pro Hůrky a venkov, 2015. ISBN 978-80-904938-8-9

POLÁČKOVÁ, A. et al. *První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život*. Vydání třetí, doplněné. Brno: Extra Publishing, 2018. ISBN 978-80-7525-152-7.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

Archivní prameny

Státní oblastní archiv Třeboň, Lišov, *Kronika školy Lišov 1810–1926*, originál, rukopis.

Státní oblastní archiv Třeboň, Lišov, *Kronika školy Lišov 1918–1945*, originál, rukopis.

Státní oblastní archiv Třeboň, Lišov, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, originál, rukopis.

Státní oblastní archiv Třeboň, Lišov, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, originál, rukopis.

Státní oblastní archiv Třeboň, Lišov, *Kronika školy Lišov 1945–1950*, originál, rukopis.

Elektronické dokumenty

DĚJINY BOROTÍNSKÉ ŠKOLY 1896-1996, [Online]. Copyright © 2021, [Citace: 10. 1. 2021], dostupné z <http://www.ceskasibir.cz/dok/d471.php>

LIŠOV HISTORIE [online] 2010 [cit. 2020–10–10] Dostupné z: http://www.lisov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=

MACHOVÁ, T. *Škola v Dobříši v letech 1900–1950*, České Budějovice, 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, katedra pedagogiky, vedoucí práce prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

SOJKOVÁ, A. *Personální očista na československých vysokých školách po roce 1945 se zaměřením na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze*. Časopis

Abstrakt

KULHÁNKOVÁ, S. *Historie Národní školy v Lišově v letech 1900-1950*. České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

KLÍČOVÁ SLOVA: škola, Lišov, historie, školní rok, školní slavnosti, zdravotní stav žáků

Práce se zabývá historií školy v Lišově v letech 1900–1950. První kapitola je úvod. Druhá kapitola popisuje historii města Lišov, další kapitola pojednává o historii školství v Lišově do roku 1900. Čtvrtá až osmá kapitola obsahuje popis jednotlivých etap vývoje lišovské školy v závislosti na změnách ve společnosti, charakteristiku daného období, průběh jednotlivých školních let, důležité události, slavnosti a zajímavosti.

Abstract

History of the National School in Lišov in the years of 1900-1950

KEY WORDS: school, Lišov, history, school year, school celebration, the healthy condition of pupils

The thesis describes the history of a school in Lišov in the years 1900-1950. The history of Lišov is described in the second chapter. The next chapter describes the history of education in Lišov. Chapters four to eight contain a description of the individual stages of school development in response to changes in society, characteristics of the given period, the process of each school years, important events and celebrations.

Seznam příloh

Příloha I.	Počet žáků v letech 1891–1900.
Příloha II.	Počet žáků v letech 1900–1914.
Příloha III.	Počet žáků v letech 1914–1918.
Příloha IV.	Počet žáků v letech 1918–1939.
Příloha V.	Počet žáků v letech 1939–1945.
Příloha VI.	Počet žáků v letech 1945–1950.

Přílohy

I. Počet žáků v letech 1891–1900.¹⁵⁴

Školní rok	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
1891/1892	307	310	317
1892/1893	314	311	625
1893/1894	311	307	618
1894/1895	312	295	607
1895/1896	313	281	594
1896/1897	284	272	556
1897/1898	266	255	521
1898/1899	257	253	510
1899/1900	243	243	486

II. Počet žáků 1900-1914.¹⁵⁵

Školní rok	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
1989/1900	243	243	486
1900/1901	243	238	481
1901/1902	207	239	446
1902/1903	206	248	454
1903/1904	217	233	450
1904/1905	225	251	476
1905/1906	202	223	425
1906/1907	213	226	439
1907/1908	207	233	440
1908/1909	189	253	442
1909/1910	193	273	466
1910/1911	192	258	450
1911/1912	192	258	450
1912/1913	194	238	432
1913/1914	208	249	457

¹⁵⁴ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 122.–169., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

¹⁵⁵ Taméž, 122.–169.

III. Počet žáků v letech 1914–1918. ¹⁵⁶

Školní rok	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
1914/1915	211	246	457
1915/1916	222	255	477
1916/1917	232	258	490
1917/1918	225	256	481

IV. Počet žáků v letech 1918–1939. ¹⁵⁷

Školní rok	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
1918/1919	220	266	486
1919/1920	207	258	465
1920/1921	198	339	537
1921/1922	193	223	416
1922/1923	164	193	357
1923/1924	142	164	306
1924/1925	130	130	260
1925/1926	126	115	241
1926/1927	112	109	221
1927/1928	113	116	229
1928/1929	118	113	231
1929/1930	126	107	233
1930/1931	149	115	264
1931/1932	154	133	287
1932/1933	144	118	262
1933/1934	139	122	261
1934/1935	133	119	252
1935/1936	133	114	247
1936/1937	137	103	240
1937/1938	131	117	248
1938/1939	131	124	255

¹⁵⁶ SOA Třeboň, *Kronika školní Lišov 1810–1926*, s. 173.-187., dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/579/1>

¹⁵⁷ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1926–1940*, nestránkováno, jednotlivé zápisy na začátku každého roku, dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/373/1>

V. Počet žáků v letech 1939–1945.¹⁵⁸

Školní rok	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
1939/1940	Údaje nejsou známy	Údaje nejsou známy	279
1940/1941	117	131	248
1941/1942	114	128	242
1942/1943	Údaje nejsou známy	Údaje nejsou známy	270
1943/1944	Údaje nejsou známy	Údaje nejsou známy	277
1944/1945	125	159	284

VI. Počet žáků v letech 1945–1950.¹⁵⁹

Školní rok	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem
1945/1946	109	120	229
1946/1947	96	103	199
1947/1948	95	93	188
1948/1949	101	90	191
1949/1950	110	86	196

¹⁵⁸ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1940–1945*, nestránkováno, dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/375/4>

¹⁵⁹ SOA Třeboň, *Kronika školy Lišov 1945–1957*, nestránkováno, dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/374/3/511/702/102/0>